

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Кваліфікаційна робота

магістра

**на тему РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *LAND* В АМЕРИКАНСЬКИХ
ПОХІДНИХ ОПОВІДЯХ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)

Корнюшина Наталія Станіславівна

Керівник: д.ф.н., проф. Козлова Т. О.

Рецензент: к. ф. н., доц. Лужаниця О. І.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2020 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
КОРНЮШИНІЙ НАТАЛІЇ СТАНІСЛАВІВНІ**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Репрезентація
концепту *LAND* в американських похідних оповідях»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Козлова Тетяна Олегівна,
д.ф.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, , науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 597-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) _____
8 січня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)

теоретичні засади поняття «концепт»; простір як одна з універсальних
категорій; американські похідні оповіді

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) розглянути характер просторових
відносин крізь призму когнітивної діяльності людини 3) виявити систему
засобів репрезентації концепту *LAND* в американській мовній картині світу на
поняттєвому, образному та оцінному рівні на прикладі американських
похідних оповідей

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	22.04.2019	22.04.2019
Розділ 1	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	15.05.2019	15.05.2019
Розділ 2	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	10.06.2019	10.06.2019
Розділ 3	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	20.09.2019	20.09.2019
Висновки	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	17.11.2019	17.11.2019

6. Дата видачі завдання 22.04.2019

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	жовтень 2018	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	листопад 2018	виконано
3.	Написання вступу	квітень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	травень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	грудень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	грудень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Н. С. Корнюшина

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Т. О. Козлова

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

М. В. Залужна

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 80 стор., 99 джерел.

Об'єкт дослідження: концепт *LAND* в американській мовній картині світу.

Мета роботи: виявити особливості вербалізації концепту *LAND* в американській мовній картині світу, відтворені в похідних оповідях біля вогнища.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії картини світу (А. Бабушкін, Г. Колшанський, О. Кубрякова, А. Вежбицька) та теоретичні засади поняття «концепт» (С. Воркачов, В. Карасик, В. Маслова, В. Крофт).

Отримані результати: репрезентація концепту *LAND* в американських похідних оповідях відбувається через опозицію між землею знайомою та чужою, яка простежується рівні кожного із складників досліджуваного концепту. На поняттєвому рівні така опозиція виражається через опис реалій та істот, які зселяють кожну із земель: географічних і топографічних об'єктів, природи, фауни для світу знайомого та диких тварин, надприродних істот для світу недослідженого. На образному рівні ця опозиція представлена через апеляцію до кольорів та звуків, тактильних, смакових та температурних відчуттів від контакту з об'єктами природнього світу. Важливу роль у створенні американської картини світу відіграють когнітивні метафори, які вербалізують ментальні образи землі та природи у свідомості мовців. На оцінному рівні концепт *LAND* репрезентує основні ціннісні та анти-ціннісні орієнтири для американської культури.

Ключові слова: *американські похідні оповіді, американський варіант англійської мови, картина світу, концепт LAND*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ТА МОВНОЇ КАРТИН СВІТУ	9
1.1 Теорія картин світу.....	9
1.2 Концепт як одиниця картини світу	12
1.3 Види концептів	16
1.4 Просторові відносини крізь призму когнітивної діяльності.....	21
1.5 Моделі простору	24
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ <i>LAND</i> В АМЕРИКАНСЬКИХ ПОХІДНИХ ОПОВІДЯХ	27
2.1 Методи дослідження концептів в сучасній лінгвістиці.....	27
2.1.1 Метод концептуального аналізу.....	27
2.1.2 Фреймовий аналіз і дослідження стереотипних ситуацій.....	30
2.1.3 Базові складники концептів та їх аналіз.....	33
2.2 Процедура аналізу концепту <i>LAND</i> в американських похідних оповідях.....	34
РОЗДІЛ 3 РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ <i>LAND</i> В АМЕРИКАНСЬКИХ ПОХІДНИХ ОПОВІДЯХ	37
3.1 Аналіз поняттєвого шару концепту <i>LAND</i> та його вербалізаторів.....	37
3.2 Образна репрезентація концепту <i>LAND</i> в американських похідних оповідях.....	44
3.2.1 Перцептивні метафори.....	44
3.2.2 Когнітивні метафори	50
3.3 Оцінна складова концепту <i>LAND</i>	57

ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Проблема дослідження концептуальної системи традиційно розглядається у нерозривній єдності з питаннями її репрезентації у мовній картині світу [Беспала, Козлова 2018; Воркачов 2001; Карасик 2002; Колшанский 1990; Маслова 2004; Серебряников, Кубрякова 1988;]. У зв'язку з цим особливого значення набуває вивчення концептів, які співвідносяться з ключовими ментальними одиницями у свідомості мовців.

Про актуальність проблеми вивчення концептів свідчить низка досліджень у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві [Бабушкин 1997; Кубрякова 2004; Прихоров 2009; Talmy 2018; Ungerer 2013; Veremchuk 2017; Wierzbicka 1985]. Інтерес до питань когнітивної лінгвістики пояснюється зміщенням уваги до шляхів пізнання світу, зв'язків між мовою та мисленням, а також дослідження складних когнітивних процесів, які визначають вербальне оформлення ментальних одиниць [Lakoff, Johnson 2003]. Зазначене стимулює багатоаспектне і міждисциплінарне вивчення концептуальних систем мовців, які належать до різних культур [Гачев 1995; Воркачов 2003б; Wierzbicka 1997].

Аналіз робіт з проблематики дослідження концепту *LAND* та його репрезентації в американській культурі показав, що достатньо глибоко вивчено історичний фон [Benesch, Schmidt 2005], на якому у переселенців з Європи зароджувалось нове уявлення про довкілля та простір, фактори, що сприяли формуванню шляхів пізнання Нового світу [Franklin, Steiner 1992], інтерпретацію простору у різних письмових жанрах [Thoene 2015]. Проте сприйняття землі в американській культурі з когнітивної точки зору залишається поза увагою дослідників і є недостатньо глибоко вивченим.

Актуальність дослідження зумовлено поживленням наукового інтересу до процесів концептуалізації таких універсальних категорій, як простір, у свідомості людини та їх відображення в мові.

Мета роботи полягає у виявленні особливостей вербалізації концепту *LAND* в американській мовній картині світу, відтвореної в похідних оповідях біля вогнища.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- розкрити сутність поняття «картина світу»;
- розглянути теоретико-методологічні проблеми вивчення концептів;
- проаналізувати різні підходи до класифікації концептів;
- розглянути моделі простору та систематизувати особливості просторових відносин;
- узагальнити методи дослідження концептів у сучасній лінгвістиці;
- розробити послідовну процедуру аналізу концепту *LAND*;
- проаналізувати понятійний шар концепту *LAND* та його вербалізацію;
- з'ясувати мовні засоби реалізації образного складника концепту *LAND* в американських похідних оповідях;
- виявити емоційний компонент концепту *LAND* в американській культурі.

Об'єкт дослідження становить концепт *LAND* в американській мовній картині світу.

Предметом дослідження є репрезентація концепту *LAND* в американській мовній картині світу, відтвореної в похідних оповідях біля вогнища.

У дослідженні застосовано комплекс **методів**: *метод суцільної вибірки* та *описовий метод* для інвентаризації та інтерпретації вербалізацій концепту *LAND*, *метод безпосередніх складників* – для визначення морфологічної будови аналізованих одиниць, *метод аналізу словникових дефініцій*, етимологічного аналізу, компонентного аналізу – для інтерпретації значень вербалізаторів, а також контекстологічного аналізу – для розкриття змісту актуальних значень вербалізаторів; метод концептуального аналізу – для з'ясування наповнення поняттєвого, образного та оцінного шарів концепту *LAND*.

Матеріал дослідження становить авторська картотека контекстів актуалізації концепту *LAND* (205 текстових фрагментів), виокремлених з 12 розповідей із збірки “Boy Scouts Book of American Campfire Stories”

[Methiews 1933], написаних протягом к. XIX – поч. XX ст. – періоду активного становлення американської нації.

Особистий внесок: розроблено послідовну методику аналізу концепту *LAND*, актуалізованого в американських похідних оповідях.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона поглиблює уявлення про особливості американської культури, американської мовної та концептуальної картин світу, а також особливості сприйняття довкілля і простору носіями американської англійськомовної культури. Робота є певним внеском у розвиток таких галузей, як лінгвокультурологія, етнолінгвістика, лінгвоконцептологія.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання результатів та ілюстративного матеріалу дослідження у викладанні курсів з лінгвокраїнознавства, типології мов та культур, етнології.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення роботи висвітлено в доповідях на 4 наукових конференціях – X Міжвишівська студентська науково-практична конференція «Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*», Запоріжжя (22 грудня 2017); *Молода наука–2018*, Запоріжжя (10–13 квітня 2018); The 1st Young Reseacher`s International Web Conference “Communication in the Expanding Intellectual Space”, Czestochowa, Zaporizhzhia, Lviv (March 25, 2019); XI Міжвишівська студентська науково-практична конференція «Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*», Запоріжжя (6 грудня 2019).

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати дослідження висвітлено в 6 публікаціях, зокрема у 2 статтях, з яких 1 надруковано у зарубіжному періодичному журналі та 1 – прийнято до друку у фаховому виданні України, у 4 збірках матеріалів наукових конференцій:

1. Kozlova T., Korniusyhyna N., Nikulina A. The Cultural Exploration of Land in American Campfire Stories. *Scientific Journal of Polonia University*. Czestochowa „Educator”. 2019. Volume 36. P. 89–95.

2. Козлова Т. О., Нікуліна А. М., Корнюшина Н. С. Функційні особливості маорізмів в сучасній англійській мові Нової Зеландії. *Нова філологія*. 2020. № 79 (у друці).

3. Корнюшина Н. С. Лексичні особливості американського варіанту англійської мови. X Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua: Матеріали X Міжвишівської студентської науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 22 грудня 2017 р.) Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. С. 64–65.

4. Корнюшина Н. С. Шляхи поповнення сучасного американського сленгу. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2018»: у 4 т. / Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. Т.2. С. 129–131.

5. Korniuszyna N. Conceptualization of Space / New World in the Mirror of American Campfire Stories. *The 1st Young Reseacher`s International Web Conference “Communication in the Expanding Intellectual Space”*. *Book of Abstracts*. Tetyana Kozlova, Oksana Babelyuk, Andrzej Kryński (Eds.). Czestochowa, 2019. P.126–128.

6. Корнюшина Н. С. Образна репрезентація простору в американських похідних історіях біля вогнища. *XI Міжвишівська студентська науково-практична конференція «Різдвяні студентські наукові читання: Vita in lingua»*. Запоріжжя. 6 грудня 2019 (у друці).

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списків використаних джерел. У **Вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об’єкт, предмет, схарактеризовано методи аналізу й фактичний матеріал, розкрито новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів.

У **першому розділі** подано загальні відомості про поняття «картина світу», особливу увагу приділено дослідженню поняття «концепт» як одиниці картини світу, розглянуто питання класифікації концептів, встановлено

особливості просторових відносин у свідомості людини, наведено основні моделі простору.

Другий розділ присвячено методам дослідження концептів на сучасному етапі розвитку лінгвістики, розглянуто особливості методів концептуального та фреймового аналізу, наведено основні складники концептів та розроблено процедуру аналізу концепту *LAND* в американських похідних оповідях.

Третій розділ містить власний аналіз поняттєвого, образного та оцінного складників концепту *LAND* в американській картині світу, відтвореної в похідних оповідях біля вогнища.

У **Висновках** подано узагальнені результати дослідження.

Загальний обсяг – 80 сторінок, з них основний текст становить 57 сторінок. Кількість використаних використаних теоретичних джерел – 96, лексикографічних джерел – 2 позиції, джерел ілюстративного матеріалу – 1 позиція.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ТА МОВНОЇ КАРТИН СВІТУ

1.1 Теорія картин світу

Сучасний етап розвитку лінгвістичної думки характеризується антропоцентричністю [Шарикова, Беляков, Зелякова 2006, с. 165]. Фокус мовознавчих досліджень вже давно зміщено з виключно мовних одиниць на людину та її буття, а також відношення світу і людини, мови та свідомості. Відповідно до цього, зародилась теорія картин світу, яка пояснює існуючий взаємозв'язок між мовою, мисленням та культурою.

Існують різні дефініції поняття «картина світу». Одні дослідники вважають [Маслова 2001, с. 64], що картина світу – це оброблена інформація, яка містить знання про людину та навколишнє середовище і відображається у вигляді часових, просторових, кількісних, чи інших підходів. Прихильники іншої концепції стверджують [Колшанский 1990], що мова не є засобом створення власної картини світу – вона лише фіксує реально існуючий світ.

Характерними рисами картини світу є такі [Лыткина 2010, с. 67]: інтерпретаційна та регулятивна функція, багаторівнева структура, яка видозмінюється у наслідок збагачення знаннями із різних галузей, та неможливість пізнання людиною усього об'єму картини світу.

Формування картини світу [Погорский 2012, с. 323] обумовлюється різними аспектами життя людини, впливом подій, норм, а також особливостями мовного, релігійного, художнього середовища тощо. Кожна картина світу – це специфічне розуміння реальності, яке склалося на основі ряду історичних, соціальних та культурних причин, а також індивідуального та суспільного досвіду [Заремська 2011, с. 400]. Тому кількість картин світу

відповідає кількості різних світобачень. Суб'єктом картини світу може виступати одна людина, група людей, нація або усе людство.

Картина світу – це лише образ реальності, створений у свідомості людини [Самигуліна 2010, с.84]. Він не співпадає з об'єктивною реальністю, оскільки світ більший і різноманітніший, ніж його схематична модель у свідомості. Формування картини світу відбувається тоді, коли людина відбирає суттєву для неї інформацію про реальність. Згодом вона закарбовується у свідомості носіїв певної культури і передається із покоління у покоління. Через це жителі регіонів із несхожими умовами життя фокусуються на характерних особливостях своєї життєдіяльності і стають носіями різних картин світу.

Головним «складником кожної картини світу є мовний аспект» [Серебряников, Кубрякова 1988, с. 11]. Мова відіграє важливу роль у формуванні картин світу, бо, по-перше, безпосередньо вона є осередком зародження мовної картини світу, яка вважається найбільш глибинною у свідомості людини, а по-друге, інші картини світу знаходять своє вираження завдяки мовним одиницям. Мова є засобом пізнання і розуміння навколишнього світу, проте кожна культура сприймає його через засоби вираження своєї мови та досвід, закодований у ній [Катермина 2015, с.81]. Носії конкретної культури мають спільну картину світу. Вона забезпечує взаєморозуміння між усіма мовцями у тлумаченні спільних понять та категорій.

Розрізняють наукову та мовну картини світу [Забавина 2015, с. 166]. Науковою називають таку модель, яка відображає наукові досягнення людства, а також об'єктивні знання про навколишній світ, які відповідають певній стадії розвитку науки. Мовною картиною світу є така модель, що містить ціннісний компонент. Він виражається засобами мови та відображає сукупність загальнолюдських цінностей та цінностей притаманних носіям конкретної нації або народності, що створюють певний тип культури.

Цілісний науковий образ світу створений різними галузями (філософія, релігія, міфологія, мистецтво, наука тощо) [Лыткина 2010, с. 64]. Можна

стверджувати існування конкретно-наукових картин світу, які містять знання про навколишню дійсність відповідно до досягнень конкретних дисциплін. Наприклад, фізична, біологічна, хімічна тощо.

Сучасна когнітивна лінгвістика виділяє два напрямки у вивченні мовної картини світу – наївна та національна мовна картина світу [Чижова 2011, с. 5]. Концептуальна система знань про реальність, яка включає у себе онтологічні та емпіричні явища, а також є обов'язковою умовою розуміння та тлумачення світу називається наївною мовною картиною.

Національна мовна картина визначається як система поглядів на реальний світ, характерна для конкретної культурної спільноти. Рисами цієї картини світу є наявність власних лексичних одиниць, граматичних структур, а також констант притаманних конкретній культурі.

До складових мовної картини світу належать одиниці, які можна класифікувати за різними ознаками [Заремська 2011, с. 399]: номінативні, функціональні та образні засоби мови, а також фоносемантика мови. Номінативними засобами виступають фразеологізми, лексичні одиниці, а також відсутність номінативних одиниць. Функціональні засоби передбачають відбір мовних засобів для спілкування і перелік найуживаніших мовних одиниць. Образні засоби включають внутрішню форму, характер розвитку переносних значень, а також національно-забарвлену образність.

Мовну картину світу не можна ототожнювати із когнітивною, а питання про їх взаємозв'язок залишається відкритим через велику кількість підходів до цієї проблеми [Лыткина 2010, с. 66]. Когнітивна картина світу залежить від культурного та фізичного досвіду мовця, а оскільки вона виражається мовними засобами, то зміни у концептуальній системі ведуть також до змін у мовній картині світу [Самилугина 2010, с. 63]. Крім того, концептуальні системи не завжди співпадають у різних людей, і залежать від віку, епохи, домінуючої галузі знань тощо.

Між мовною і когнітивною картиною світу існує ряд відмінностей [Заремська 2011, с. 398]. Якщо перша картина індивідуальна, то когнітивна є

єдиною для всіх мовців. Мовна картина світу базується на наївних уявленнях про світ, а когнітивна вмотивована національною свідомістю. Когнітивна картина світу характеризується високим ступенем об'єктивності, а мовна суб'єктивна, оскільки створена на основі досвіду конкретної культури. Мовна картина не така динамічна і розвивається із меншою швидкістю. Когнітивна картина світу, на відміну від мовної, стрімко і часто піддається змінам.

Концепт є одиницею когнітивної картини світу [Самигуліна 2010, с. 84]. Для її розуміння також є важливим поняття когнітивної бази соціуму – це знання і уявлення про світ, які є спільними для всіх учасників лінгвокультурної спільноти. Оскільки концепт є частиною картини світу, він складається із уявлень як індивідуальних, так і національних. Аналізуючи концепт з культурної точки зору, слід мати на увазі, що його зміст формується в рамках конкретної культури та епохи [Nemickiene 2011, p. 29].

Отже, картина світу – це модель реальності, створена у свідомості людини. Будь-яка картина світу вербалізується мовними засобами. Виділяють мовну та наукову картину світу, при цьому мовна поділяється на наївну та національну. Поняття мовної та когнітивної картини світу не є однаковими, оскільки вони різняться за кількістю суб'єктів, ступенем об'єктивності, динамічністю та джерелом формування. Концепт є одиницею когнітивної картини світу. Розглянемо особливості поняття концепту та його характеристику у наступному пункті.

1.2 Концепт як одиниця картини світу

Концепт [Селіванова 2008, с. 409] визначають як поняття для пояснення одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості та тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативну змістовну одиницю пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і

мови мозку (*lingua mentalis*), всієї картини світу, відображеної в людській психіці [Кубрякова 2004, с. 89].

Існує також підхід [Жаботинська 1997, с. 34], за яким концепт – це будь-яка оперативна одиниця мислення, яка може передбачати або не передбачати наявність чіткої логічної форми. Лінгвістами [Єфименко 2005, с. 2] було виділено наступні суттєві ознаки концепту: він є локальним ментальним утворенням, відображає реальний світ, охоплює слова у системі конкретної мови та різні явища у картині світу мовців.

Важливо наголосити на різниці між розумінням концепту культурологами та когнітологами [Кубрякова 2004, с. 138]. Культурологи стверджують, що існує нечисленна кількість концептів. Саме культура народу визначає їх зміст, оскільки значення слів формує у людській свідомості концепт. Лінгвокультурологія розглядає мову, як джерело збереження та передачі досвіду її носіїв [Гарбера 2014, с. 68]. Когнітологи розглядають слова як одиниці існування концепту.

Основною функцією концепту є заміщення, оскільки воно є «мисленневими утворенням, яке заміщає нам у процесі мислення велику кількість предметів одного і того самого роду». Проте вищеназвані терміни неможна ототожнювати. Концепт включає у себе «поняття» і «слово» [Воркачев 2007, с. 14] та деякі їх ознаки (метафоричність, дискурсивність).

Завдяки дослідженням у галузі когнітивної лінгвістики [Croft 2004, p. 16] зроблено висновок, що насправді, концепт не існує у реальності автономно: він завжди має вписуватись в тій чи іншій мірі в наше загальне знання про світ.

Стосовно співвідношення поняття і концепту можна виділити три основні підходи до розуміння концепту [Маслова 2007, с. 41]. Вони ґрунтуються на положенні про те, що він називає зміст поняття і є синонімом суті. Перший підхід розуміє культуру як сукупність концептів та відносин між ними. Вони знаходяться у колективній мовній свідомості людини. Другий спосіб розуміння орієнтується на семантику мовного знаку як єдиний засіб створення змісту концепту. Прихильники третього підходу вважають, що концепт – це

посередник між словом та реальністю, який виникає коли особистісний чи народний досвід зустрічається із значенням слова.

Оскільки концептуальний простір будь-якої мови визначає погляд на життя та свідомість відповідного етносу, особливості світосприйняття його членів [Abdikalyka, Otarbekova, Kaidarova 2016, p. 3178], вивчення поняття «концепт» дає можливість аналізувати це явище з антропоцентричної точки зору. Такі концепти доцільно назвати культурними, тому що інтерпретуючи їх зміст можна визначити характерні риси етнокультури носія мови [Карпенко 2012, с. 1], а також відтворити специфіку його менталітету.

Дві тенденції суттєво впливають на існування поняття концепту [Лашук 2011, с. 69]. Першою є діалектичність – намагання відобразити світ таким, яким він насправді є. Наступна тенденція полягає у підпорядкуванні світу в залежності від бажання людини. Мається на увазі його спрощення або видозмінення до ступеня, достатнього для вирішення практичних завдань.

Концепт є об'єктом порівняльного аналізу, оскільки це поняття завжди пов'язано із зіставленням [Воркачов 2003а, с. 7]. У внутрішньомовному плані це порівняння образу, що стоїть за концептом та його функціонування у різних дискурсах (політичному, релігійному тощо) та сферах свідомості. Міжмовне порівняння відбувається коли зіставляються концепти різних мов.

Пропонують брати до уваги такі базові характеристики лінгвокультурних концептів [Карасик, Стерин 2005, с. 13]: комплексність буття, ментальна природа; цінність, умовність та розмитість, мінливість, обмеженість свідомістю носія, трьохкомпонентність, поліапелюваність, багатогранність, методологічна відкритість та полікласифікованість.

Лінгвокультурний концепт можна розуміти як «умовну ментальну одиницю, направлену на комплексне вивчення мови, свідомості та культури» [Степанов 1997]. Концепт, детермінований культурою, завжди існує у свідомості, а завдяки мові він знаходить своє вираження через опредмечування. Він відрізняється від інших лінгвокультурних одиниць через ментальну природу, адже саме у свідомості відбувається взаємодія між мовою

та культурою. Остання завжди передбачає оціночний компонент, оскільки він демонструє відношення носіїв конкретної культури до різних понять [Карасик, Стерин 2005, с. 14]. Наприклад, якщо у культурі існує судження «це погано, добре, цікаво тощо» про певні феномени, можна зробити висновок, що вони формують концепт.

Попри те, що будь-яка соціокультурна спільнота неповторна [Красавский 2001], вона не є замкненою, а тому концепти, хоч і належать до унікальної знакової системи, можуть бути адаптовані та розтлумачені у інших мовах. Крім того, рівень мовного розвитку культури залежить не тільки від вербальних можливостей мови [Лашук 2011, с. 66] (словникового запасу, граматичних структур тощо), а й обумовлюється існуванням добре розвинутого концептуального світу.

Лінгвокультурний концепт є багатоаспектним [Ляпин 1997]. Він може моделюватися за допомогою фреймів або концептуальних метафор. Оскільки поняття концепту є результатом досліджень кількох наук, вивчати його природу можна використовуючи як лінгвістичні, так і нелінгвістичні методи [Карасик, Стерин 2005, с. 15]. Варто також зазначити, що концепти розрізняють за різними критеріями: темою, типом дискурсу тощо. Поліаспектність та різноманіття концептуалізованих знань вимагає застосування міждисциплінарних методів їх аналізу.

Отже, концепт – це багатогранне поняття, пов'язане не лише з мовознавством, а й з філософією, психологією, культурологією та іншими лінгвістичними дисциплінами. Концепти віддзеркалюють те, як мовці певної мовної групи сприймають та розуміють навколишню дійсність. Людина не усвідомлює концепти, якими вона мислить. Існують різні підходи до класифікації концептів, які будуть розглянуто у наступному пункті.

1.3 Види концептів

Питання щодо класифікації концептів постало ще на початку існування когнітивної лінгвістики як науки [Воркачов 2003а, с.5]. Воно залишається невирішеним до сьогодні, оскільки у сучасному мовознавстві немає чітких критеріїв поділу концептів на категорії. З цієї причини лінгвісти, у залежності від власних поглядів, користуються різними типологіями.

Існує декілька критеріїв для класифікації концептів [Туленинова 2013, с. 100]. Вони базуються на таких ознаках: вербальне оформлення концепту (граматичні, лексичні, фразеологічні), приналежність до певного дискурсу (наукового, художнього тощо), актуальність для носіїв конкретної лінгвокультури.

Мовознавці, які ставлять під сумнів можливість створити відносно вичерпну типологію, висувають і протилежний погляд. Вони вважають, що концепти доповнюють один одного, оскільки вони «відображають суттєві ознаки – понятійну, образну і ціннісну складову, дискурсивну зумовленість, динамічність, варіативність та тематичну закріпленість» [Карасик 2005, с. 9].

Відповідно до цього, підставами, за якими можуть бути класифіковані концепти є такими: осмислення фрагментів досвіду, співвіднесених з мисленнєвими картинками, фреймами, сценаріями, картами, гештальтами; орієнтація на етичні й естетичні категорії; тип дискурсу, в якому репрезентуються концепти; орієнтація на динамічність та можливість транслювати концепт; припущення щодо можливості звести осмислений досвід до інваріативних смислів загальнолюдського характеру.

Серед вчених, які вважають, що концепт можна класифікувати, також існують різні підходи [Павилёнис 1983, с. 112]. Наприклад, підставами для класифікації можна вважати можливість бути спостереженим (вода, зелене, біжить) та реальність або гіпотетичність (кентавр, демократія).

Досліджуючи поняття «концепт», вченими було зроблено висновок, що будь-яка людина користується суб'єктивним досвідом під час аналізу мовних одиниць. Тому аналізуючи один концепт, мовці можуть використовувати різні засоби вираження [Бабушкин 1997, с. 71]. Пропонується базувати типологію концептів на основі таких ознак: мисленнєві картинки, концепти-схеми, концепти-фрейми, концепти-інсайти, концепти-сценарії, логічно-конструйовані концепти (поняття).

Мисленнєві картинки – це образи, які завдяки сенсорному сприйняттю створюються у свідомості мовців [Южакова 2010, с. 63]. Найбільш яскравими прикладами є образи міфічних істот. Наприклад, укр. *ЯНГЕЛ*. Концепти-схеми не такі детальні як мисленнєві картинки і більше нагадують графік. Прикладами концептів цієї групи можуть бути укр. *ДЕРЕВО, ШЛЯХ, ГОРА, ГОРИЗОНТ*. Фрейм часто порівнюють з кадром, оскільки як і у кадр, у фрейм потрапляють всі характерні для певної ситуації обставини та деталі. Наприклад, концепт *PLANE* активує у свідомості людини ряд інших категорій: англ. 'pilot', 'life vest', 'safe belt', 'first class' і так далі [Ungerer 2013, p. 213].

Концепти-інсайти вказують будову, структуру і принципи роботи предметів, які відомі людині з дитинства [Головачова 2013, с. 47]. Наприклад, укр. *БАРАБАН, НОЖИЦІ, ПАРАСОЛЬКА*. Однією із ключових ознак концептів-сценаріїв виступає сюжетний характер. Вони завжди передбачають ідею розвитку. Слово-денотат викликає асоціацію з низкою пов'язаних із ним дій. Прикладами таких концептів є укр. *БІЙКА, ЛЕКЦІЯ*; англ. *FUNERALS* тощо.

До окремої групи логічно-конструйованих концептів, належать такі, що репрезентують лише один елемент із загальної системи концептів [Бабушкин 1997, с. 86]. Наприклад, рос. *ФРУКТ, ОВОЩЬ, ДЕРЕВО, ИГРУШКА*. Такі елементи називаються гіпонімами, і вони часто мають національний характер. Для африканця дерево – це, перш за все, пальма, для українця – калина. Серед овочів американець найімовірніше першим назве горох, а білорус згадає про картоплю.

Думка про те, що художні концепти є виключно індивідуальними, теж помилкова [Glock 2013]. Зазвичай художній концепт – це поєднання психологічної складності із почуттями та бажаннями. Автор завжди вкладає у свою роботу менше, ніж він може дати тому, хто сприйматиме результат його праці. Ця людина має заповнити творчий задум автора, оскільки у ньому завжди міститься потенційна можливість до подальшого осмислення. Елементи у художньому концепті закономірні, проте базуються на асоціативності.

Загальні концепти вміщують в себе менші поняття [Маслова 2007, с. 70]. Наприклад, концепт *СВІТ* включає у себе поняття ‘простір’, ‘час’, ‘батьківщина’, ‘туманний ранок’, ‘літня ніч’ тощо. ‘Вода’, ‘повітря’, ‘квіти’, ‘роса’ співвідносяться з концептами *СТИХІЇ* та *ПРИРОДА*. Концепт *ЛЮДИНА* містить образи людини: ‘геній’, ‘інтелігент’, ‘дурень’, ‘мандрівник’. Моральні концепти включають поняття ‘совість’, ‘гріх’, ‘істина’, ‘правда’ тощо. Концепт *СОЦІАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ТА ВІДНОСИНИ* – це ‘війна’, ‘свобода’, ‘дружба’ тощо. Емоційні концепти охоплюють такі поняття як ‘радість’, ‘щастя’ тощо. Концепт *АРТЕФАКТ* – це система образів ‘храм’, ‘дім’, ‘свічка’. Концептосфера наукового знання охоплює філософію, мовознавство, математику тощо. Концептосфера мистецтва – живопис, музику, танці.

Існує також класифікація заснована на трьох поняттєвих класах [Пименова 2007, с. 81]: базових концептах, концептах-дискрипторах та концептах-релятивах. Базові концепти поділяються на космічні, соціальні та психічні. Вони становлять основу мови та картини світу. До космічних концептів належать власне космічні (рос. *НЕБО, СОЛНЦЕ, ПЛАНЕТА*); біологічні (рос. *ПТИЦА, ЦВЕТОК, ЧЕЛОВЕК*); соматичні (рос. *ГОЛОВА, СЕРДЦЕ, ТЕЛО*); ландшафтні (рос. *ПОЛЕ, СТЕПЬ, ЛЕС*); предметні (рос. *ПОСУДА, ФАБРИКА, ИНСТРУМЕНТ*); метеорологічні (рос. *ПОГОДА, СНЕГ, ДОЖДЬ*).

До соціальних концептів можна віднести ті, що співвідносяться з поняттями ‘країна’ (укр. *ГЕРМАНІЯ, ДЕРЖАВА*); ‘соціальний статус’ (укр. *ЕЛІТА, ПРАВИТЕЛЬ*); ‘національність’ (укр. *КИТАЄЦЬ, ФРАНЦУЗ*); ‘влада та управління’

(укр. *ЗАКОН, ДИКТАТУРА*); ‘інтерперсональні стосунки’ (укр. *СОБОРНІСТЬ, МИР, ВЛАДА*); ‘моральні’ (укр. *СОРОМ, ОБОВ’ЯЗОК*); ‘концепти занять’ (укр. *ГРА, ОСВІТА*); ‘концепти релігійних понять’ (укр. *БОГ, СВЯТИЙ, ІКОНА*). Психічні концепти представлені наступними групами: характер (укр. *ГОРДІСТЬ, АЗАРТНІСТЬ*); емоції (укр. *РАДІСТЬ, СУМ*); ментальності (укр. *РОЗУМІННЯ, УЯВА*).

Концепти-дискриптори [Огар 2013, с. 248] пояснюють базові концепти і можуть характеризувати виміри (‘обсяг’, ‘розмір’), якість (‘твердість’, ‘м’якість’), кількість (‘декілька’, ‘багато’).

Концепти-релятиви вказують на відношення і включають у себе ті концепти, що виражають оцінку (‘смачно’, ‘несмачно’), вказують на положення (‘далеко’, ‘близько’), або вказують на власність (‘брати’, ‘давати’).

Певні лінгвісти дотримуються думки, що існує велика кількість непов’язаних між собою критеріїв, за якими можна класифікувати концепти [Lehmann 2016, р. 5]. Найважливіші із них виділяються в окремі підрозділи. Вважається, що базові концепти – неоднорідні, тому що крім мовних знаків вони можуть включати і нелінгвістичні елементи.

Першою категорією є концепти логіки, торії множин та типології, які становлять основу будь-яких наукових досліджень. До цієї групи належать концепти *КЛАС, ЕЛЕМЕНТ, КАТЕГОРІЯ, СХОЖІСТЬ* тощо. Друга категорія – це семіотичні концепти. Наприклад, *МОЖЛИВІСТЬ*. Концепти *ЧАС, ПРОСТІР, ПРИЧИНА* виділяються у окрему групу і називаються атомічними, оскільки вони не потребують доказів, тобто є самоочевидними.

Існує підхід, за яким концепт – це ідеальний об’єкт у свідомості людини [Wierzbicka 1997, р. 1]. Концепти набувають найбільшої ясності у словах. Проте дослідження не має звужуватися виключно до семантики. Однакові слова можуть відноситись до різних концептів у свідомості мовців, що належать до непов’язаних між собою культур. Концепти у такому разі можна класифікувати за двома категоріями: концепт-мінімум та концепт-максимум.

Концепт-мінімум є важливою умовою для здійснення спілкування, оскільки без володіння ним, людина не розуміє концепт взагалі. Цей тип

концепту передбачає, що мовець володіє змістом слова не у повній мірі – він відомий, проте не використовується людиною під час власного мовлення. Концептом-мінімумом оперують усі мовці у межах однієї культури [Wierzbicka 1985]. Якщо людина опанувала концептом-максимумом, вона не тільки розуміє зміст та значення слова, а й вводить його у власне мовлення. Такі концепти – це спільний набір ідей, характерний для всіх мовців, що належать до однієї мовної культури.

Структурний підхід розрізняє два типи одиниць знань: концептуально-прості та концептуально-складні [Болдырев 2006, с. 18]. Перша категорія включає концепти, які пояснюються за допомогою детального опису їх властивостей або характерних рис. Наприклад, опис птаха через наявність двох кінцівок, крил, дзьоба, пір'я, яєць. До другої категорії належать більш складні концепти, які неможливо пояснити виключно притаманними рисами, оскільки його компоненти належать до різних рівнів (*ЛЮТЬ, СПІЛЬНІСТЬ*).

У залежності від належності до певної групи носіїв, виділяють такі концепти [Хайруллина 2010, с. 218]: універсальні (загальнолюдські); етнічні (національні); цивілізаційні; групові; індивідуальні. Згідно із іншою класифікацією існує шість типів концептів [Фрасинюк 2012, с. 336]. Ця класифікація розрізняє ще й чотири вищезгадані групи, проте розділяє групові концепти на макрогрупові (соціальні) та мікрогрупові (*РОДИНА, ДРУЗІ*).

Концепти можна розглядати через так звані «ключові слова» кожної культури [Wierzbicka 1997, р. 25]. Вважається, що до цієї групи належать лексичні одиниці, які часто використовуються мовцями у певній семантичній сфері (наприклад, сфера емоцій, або моральних суджень) та утворюють цілу фразеологічну групу. Ці слова часто зустрічаються у приказках, прислів'ях, піснях, заголовках книг і становлять концептний мінімум культури. Було висунуто гіпотезу, що такий мінімум можна знайти у будь-якій існуючій мові. Крім того, концептні мінімуми різних культур співпадають, що є свідченням універсальності базових людських концептів.

За однією із класифікацій, універсальними концептами є *ЧАС, ПРОСТІР, ПРИЧИНА, ЧИСЛО, ДОЛЯ, ЗМІНА, ВІДНОШЕННЯ ЧУТЛИВОГО ДО НЕЧУТЛИВОГО, ВІДНОШЕННЯ ЧАСТИН ДО ЦІЛОГО* [Гуревич 1984, с. 25]. Вони виступають у ролі універсальних понять і утворюють «модель», через яку людина сприймає та розуміє навколишній світ. Без них не існувало б людської свідомості взагалі.

Окремі вчені вважають, що список універсальних концептів більший [Маслова 2004, с. 69]: *ЧАС, ПРОСТІР, МІСЦЕ, ПРИЧИНА, ОБОВ'ЯЗОК, ІСТИНА, ПРАВДА, ЩИРІСТЬ, ПРАВИЛЬНІСТЬ, БРЕХНЯ, МИЛОСЕРДЯ, СВОБОДА, ДОЛЯ, ПАМ'ЯТЬ, МОВА, ЛЮДИНА*. За іншим підходом [Гачев 1995] загальнолюдськими концептами виступають такі концепти як *ПРОСТІР, ЧАС, ЧОЛОВІЧЕ* та *ЖІНОЧЕ*, оскільки вони реалізуються в усіх культурах.

Отже, неможливо запропонувати єдину класифікацію концептів, оскільки вчені розглядають це лінгвістичне поняття із різних точок зору. Деякі мовознавці наголошують, що концепти неможливо класифікувати через їх неоднозначність. Лінгвістичні типології орієнтуються на характер вираження концепту мовними засобами, кількість мовців, а також області дійсності, які вони зображують. Існують також універсальні концепти, які присутні в усіх культурах світу. Прикладом такого концепту є *ПРОСТІР*. Когнітивні засади сприйняття людиною простору будуть розглянуті у наступному пункті.

1.4 Просторові відносини крізь призму когнітивної діяльності

Відомо, що поняття простору цікавило людину ще на ранніх стадіях розвитку [Топорова 1994, с. 15]. Ця категорія активно досліджувалась через ритуал, метою якого було накопичення емпіричних знань. Отриманні знання набували теоретичного обґрунтування, а в подальшому створювали підґрунтя для цілої низки дисциплін: фізики, астрономії, географії тощо.

Мовознавці розглядають простір як основну одиницю існування [Гак 1998, с. 670]. Для того, щоб його осягнути варто лише розплющити очі, повернути голову або простягнути руку. У центрі макро- або мікрокосмосу знаходиться людина, а простір організовується навколо неї.

Сучасна лінгвістика [Кубрякова 2008, с. 16] досліджує простір та відчуття просторових відносин не тільки через мову, а і через сприйняття, мислення та когнітивну діяльність. Одним із завдань постає визначення ролі простору у процесі пізнання та вербального вираження знань. Знання відображаються у мові у вигляді структур, які фіксують у собі перцептивний досвід людини. Структури знань закладають значення і зміст мовних форм.

В онтологічному аспекті можна назвати три важливі семи, які дали підстави для виділення трьох просторових лексико-семантичних мікрополів [Нікульшина 2014, с. 88]. Першою семою є ‘частина простору, заповнена специфічною формою речовини і зайнята землею’, що формує перше мікропіле «ГЕОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР»: англ. *river, mountain, plain*. Друга сема це ‘сукупність фізичних умов, у яких перебуває живий організм’. Вона визначає мікропіле «СЕРЕДОВИЩЕ ПЕРЕБУВАННЯ»: англ. *air, ground, water*. Сема ‘положення на поверхні Землі в межах визначеної системи координат’ репрезентує мікропіле «ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРОСТІР»: англ. *East, West, Africa*.

Можна виділити чотири мікросистеми слів-індикаторів, які формують домен «ПРИРОДНИЙ ПРОСТІР» [Ивашкевич 2010, с. 46]: систему найменувань з широким просторовим значенням, систему найменувань із конкретним значенням; систему найменувань, у якому кожне слово репрезентує окрему категорію, систему конкретизаторів, які використовуються для деталізації категорій та субкатегорій.

До першої мікросистеми належать слова-ідентифікатори англ. *space, place, area*. Серед них концепт *SPACE* має найбільший рівень абстрактності. Тлумачний словник визначає це поняття як ‘the dimensions of height, depth, and width within which all things exist and move’. Із визначення можна вивести дві важливі ознаки цього концепту: простір є тривимірним, а також являє собою

так званий «контейнер», у якому розміщаються усі об'єкти живого та неживого світу – складові простору.

Крім того, концепт *SPACE* – це ‘area or place which is free, available, or unoccupied’ [Ивашкевич 2009, с. 46]. Концепт *PLACE* співвідноситься з поняттям ‘щось обмежене у просторі; положення; розташування’. Важливою рисою англomовної культури є те, що речі та частини простору, які вони займають, характеризуються об'ємом. Наприклад: англ. *What can you see in this picture?; There is a bird in the tree.* В обох випадках створюється голографічна картина: «на малюнку», «на дереві». Концепт *AREA* має чіткі межі, проте може бути реалізований як ‘простір, обмежений межею видимого’.

Концепти *LAND* та *WATER* належать до другої мікросистеми слів-індикаторів. Вони реалізуються у просторовій опозиції ‘суша – водний простір’. Концепт *LAND* є культурною константою, яка існує в ядрі свідомості кожного народу із давніх часів [Караулов 2009, с. 172]. Людина тісно пов'язана з землею оскільки вона живе на ній, харчується із неї, веде господарство і навіть воює за неї. З цієї причини у кожній культурі створюється своє розуміння цього концепту [Чжан 2015, с. 209].

До третього рівня належать одиниці, які називають об'єкти земної поверхні чи водного простору. Наприклад, англ. *hill, hollow, valley, stream.* Особливість цієї категорії у тому, що кожне із поданих слів може виступати як окрема підкатегорія, що також потребує подальшої деталізації. Остання мікросистема включає у себе слова-індикатори із партитивними відношеннями [Ивашкевич 2010, с. 47], що вказують на частини земних або водних поверхонь: англ. *a piece of land, a part of the sea* тощо.

Отже, можна зробити висновок про універсальність концепту ПРОСТІР та його базовий характер та роль в когнітивній діяльності людини. У домені «ПРИРОДНИЙ ПРОСТІР» виділяють чотири мікросистеми слів-індикаторів. До першої мікросистеми належать концепти *SPACE, PLACE, AREA.* Концепти *LAND* та *WATER* належать до другої мікросистеми слів-індикаторів. До третього рівня належать одиниці, які називають об'єкти земної поверхні чи водного

простору, до четвертого слова-індикатори із партитивними відношеннями. Існують різні моделі простору, які буде розглянуто у наступному пункті.

1.5 Моделі простору

Концепти *ПРОСТІР* та *ЧАС* можна розглядати як дві основні сфери людського досвіду [Александров 2010, с. 26]. Вони відносяться до загальнолюдських категорій і виступають важливими конститuantами універсальної картини світу кожної із існуючих культур. Категорії простору та часу формують мислення людини і впливають на її існування, оскільки події завжди відбуваються у межах певного простору і протягом конкретного проміжку часу, а отже характеризуються просторово-часовою протяжністю.

Існує декілька підходів до трактування просторово-часових відносин [Беседина 2005, с. 25]. За першим підходом, категорії простору і часу сформувалися у свідомості людини одночасно, про що свідчить існування в минулому нерозривних просторово-часових характеристик. За іншим підходом, простір був первинним, оскільки людина спочатку навчилася орієнтуватися у просторі, і лише згодом у неї розвинулась здатність орієнтуватися у часі.

Існує тісний взаємозв'язок між часом та простором [Imge 2012, p. 252]. Час сприймається людиною не тільки через органи чуття (зміна дня і ночі, сезонів), а й через структури, які сформувалися внаслідок колективного людського досвіду (хвилини, години, роки). Для простору характерним є положення (стан) і рух, тоді як у часі ключовими категоріями є момент і період (довжина). Таким чином, час може вербалізовуватися через категорію простору, але не навпаки.

Категорії простору та часу знаходять своє вираження у мові [Хоружая 2019, с. 67]. Вивчення лексичних одиниць, що виражають

відношення мовців до цих універсалій дає змогу дослідити через які поняття людина осмислює навколишній світ. Через те, що фізичний і лінгвістичний простір у свідомості мовців можуть не співпадати, для когнітивної лінгвістики особливий інтерес становить не фізичний простір, а шляхи та способи його сприйняття у свідомості людини.

Виділяють лінійний та крапковий простір [Лотман 1988, с. 253]. Лінійний простір може мати горизонтальне та вертикальне направлення. Воно не є обов'язковими, проте якщо направлення задане, через нього реалізуються темпоральні категорії. Лінійний простір репрезентується як рух із однієї точки у іншу. Наприклад, «життєвий шлях», або «дорога».

Важливу роль у розумінні простору людиною виступає поняття границі. Воно є характерним для моделей, у яких простір виступає як певний континуум і відділяється від свого наповнення. Із поняттям границі пов'язана крапкова модель простору, у якій рух не може відбуватися в обох напрямках. Якщо простір одного із напрямків обмежений (наприклад, модель «зійти зі шляху» для символу дороги), рух стає неможливим. При цьому природнім є рух у іншому напрямку, який не має подібних границь.

Тривимірний простір характеризується трьома параметрами [Губа 2013, с.97]: праворуч – ліворуч, вгору – вниз, вперед – назад, які виражаються у мові за допомогою прийменників із відповідною семантикою (англ. *left, right, up, down, back, ahead*) і їх синонімічними лексемами. Тривимірний простір сприймається через різні перцептивні системи (візуальна, слухова, тактильна тощо), проте візуальна відіграє найважливішу роль [Бондарева 2015, с. 26]. Інтерпретуючи просторові дані людина встановлює позицію об'єктів у просторі відповідно однієї із систем координат, оскільки сам простір ізотропний і не має окремої осі відліку як однозначної точки референції. Через дію сили тяжіння простір людина сприймає через ясно виражену вертикальну вісь, яка суттєво впливає на його концептуалізацію у свідомості мовців. На відміну від тривимірної моделі, двовимірна не має вертикальної осі, а тому орієнтиром виступає плоска поверхня.

Шляхи сприйняття людиною простору репрезентуються через метафору контейнера [Lakoff, Johnson 2003, p.15]. Вона існує у свідомості завдяки онтологічній метафорі, яка передбачає можливість фрагменту світу утримувати об'єкти реальної дійсності у своїх межах. Таким чином, простір також виступає контейнером.

Просторові концепти можуть досліджуватися не тільки через повнозначні частини мови [Хоружая 2019, с. 68], такі як іменники («висота», «глибина»), дієслова («рухатись», «входити»), прикметники («високий», «низький»), прислівники («тут», «там»), а й через прийменники, які також можуть виражати просторові відношення всередині контейнера.

Застосування когнітивного підходу дає змогу дослідити особливості концептуальних складників у свідомості мовців різних культур та прослідкувати їх репрезентацію на вербальному рівні через значення прийменників [Корнева 2006, с. 155]. Вони виступають як показники різних шляхів концептуалізації простору. Наприклад, англійський прийменник *in* є характерним для об'ємного простору, *on* для плоского, а *at* вживається для позначення мінімального простору (крапки).

Отже, простір та час є нерозривними категоріями. За одним із підходів вважається, що простір є первинним, за іншим – що просторові та часові орієнтації сформувалися у людини одночасно. Час може вербалізовуватися через категорію простору. Виділяють лінійний, крапковий, тривимірний та двовимірний простір. Просторові концепти можуть досліджуватися через метафору контейнера та просторові метафори, а також прийменники, що вказують на просторові відношення. Методичні засади дослідження концептів розглянемо у наступному розділі.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ *LAND* В АМЕРИКАНСЬКИХ ПОХІДНИХ ОПОВІДЯХ

2.1 Методи дослідження концептів в сучасній лінгвістиці

2.1.1 Метод концептуального аналізу. Сучасна лінгвістика приділяє значну увагу методам дослідження концептів [Рыжкіна 2014, с. 117], що сприяє глибокому розумінню основних принципів формування та функціонування мови, розширенню та доповненню знань щодо розвитку свідомості та культури людини. Результати досліджень збагачують обсяг знань не тільки з мовознавства, а і з психології, культурології, філософії.

В лінгвістиці застосовують різні методи аналізу концептів. Їх вибір залежить від декількох критеріїв: досліджуваного об'єкту (змістовний, структурний) та підходу (філософський, лінгвокогнітивний, психологічний). Існуючі методи доповнюють один одного, дозволяючи різнобічно дослідити концепт не тільки у мовознавчому аспекті, а й через мислення та культуру.

Такі методи аналізу як описовий, порівняльний, порівняльно-історичний [Янмурзіна 2012, с. 1505], що традиційно застосовуються лінгвістами, доповнюються концептуальним аналізом. Об'єктом цих розвідок стає концептосфера, яка складається із концептів як її одиниць. Такий підхід [Рыжкіна 2014, с. 117] є важливим для когнітивної лінгвістики.

Для аналізу концепту *LAND* недостатньо використовувати стандартні лінгвістичні методи [Быкова 2017, с. 169]. Когнітивний підхід дає можливість виділити групу семантичних явищ, які не є вираженими конкретними мовними знаками, проте детермінують яким чином об'єкт має бути репрезентованим при його представленні у конкретних ситуаціях.

Як було зазначено, не існує однозначного визначення, а також загальноприйнятого підходу до класифікації концептів. Схожою є ситуація із концептуальним аналізом. Деякі вчені [Фрумкіна 1995, с. 96] критично ставилися до того факту, що між мовознавцями немає згоди стосовно двох важливих аспектів: використання яких конкретних методик варто вважати концептуальним аналізом, а також що є його результатом.

Однією із причин цього є відсутність чіткої методології [Смирнова 2009, с. 249]. Іншою – той факт, що концептуальний аналіз – це не один конкретний метод тлумачення концепту, а певна послідовність дій, спрямованих на його експлікацію. Для концептуального аналізу недостатньо описати історію вживання слова та дати його інтерпретацію, оскільки концепт вступає поєднанням словникового значення слова із досвідом людини.

Цей тип дослідження включає зіставлення трьох аспектів [Гофман 2001, с. 214] – семантики та прагматики слова, а також етимологічного значення із його реальними значеннями. Така методика дає можливість визначити особливості мислення та сприйняття реальності людини, а також специфіку формування і розвиток культури, до якої вона належить [Смирнова 2009, с. 249]. Тому концептуальний аналіз відноситься не лише до лінгвістики, а й до культурології, соціології та філософії.

Важливо звернути увагу на той факт, що концептуальний аналіз не варто ототожнювати із семантичним аналізом слова [Попова, Стернин 2007, с. 248]. Обидва методи дослідження працюють із словом, проте вони мають протилежні цілі. Семантичний аналіз йде від мовної одиниці до її семантичного змісту, а концептуальний, навпаки відбувається від смислової одиниці до її форм вираження у мові.

Можна виділити три типи концептуального аналізу [Фрумкіна 1995]. Перший тип передбачає аналіз складних ментальних утворень, виражених такими словами як ‘думка’, ‘знання’, ‘вірити’, ‘схожість’, ‘подібність’. Матеріалом дослідження слугують фрагменти із різних текстів, а інтерпретація базується на особистісному досвіді.

У другому типі матеріал дослідження піддається традиційному лінгвістичному аналізу, проте розглядається з точки зору нових концепцій. Такий метод допомагає проаналізувати об'єкт не тільки через положення мовознавства, і й інших категорій. Третій тип передбачає дослідження будь-якого матеріалу (слів, словосполучень, метафор) інтроспекцією, тобто власне реакціями на них того, хто проводить аналіз.

Лінгвістами було запропоновано конкретний порядок роботи над концептами [Попова, Стернин 2007, с. 163]: побудова номінативного поля концепту; аналіз та опис семантики мовних засобів, що входять у номінативне поле концепту; когнітивна інтерпретація результатів опису семантики мовних засобів – виявлення когнітивних ознак, що формують досліджуваний концепт як ментальну одиницю; верифікація отриманого когнітивного опису у носіїв мови; опис змісту концепту у вигляді списку когнітивних ознак; моделювання концепту; загальні висновки щодо особливостей досліджуваного концепту.

Етап моделювання концепту включає в себе опис макроструктури, категоріальної структури та польової організації виявлених когнітивних ознак. Опис макроструктури – це віднесення виявлених когнітивних ознак до образного, інформативного компонента і інтерпретаційного поля, встановлення їх відношень у структурі концепту. Опис категоріальної структури концепту включає виявлення ієрархії когнітивних класифікаційних особливостей, що концептуалізують відповідний предмет або явище, і опис концепту як ієрархії когнітивних класифікаційних ознак.

Опис польової організації виявлених когнітивних ознак передбачає виявлення одиниць, що складають ядро, ближню, дальню та крайню периферію концепту. Результатом моделювання має стати представлення змісту конкретного концепту у вигляді польової структури. У процесі використання даного методу важливу роль відіграють концептуальні структури [Мунтян 2013, с. 104]: фрейми, сітки, прототипи, моделі тощо, оскільки вони забезпечують збереження важливої інформації щодо навколишнього світу, а також її використання та переробку.

Отже, сучасна лінгвістика орієнтується на нові, когнітивні методи дослідження. Використання методу концептуального аналізу дозволяє розглядати концепти у комплексі з досвідом мовців певної культури, а також порівнювати словникове і фактичне значення слів, які вербалізують концепти. Особливістю цього лінгвістичного методу є те, що дослідження відбувається від смислової одиниці до її форм вираження у мові. Ще одним важливим методом дослідження концептів виступає фреймовий аналіз, який буде розглянуто у наступному підпункті.

2.1.2 Фреймовий аналіз і дослідження стереотипних ситуацій. Наразі існує тенденція використовувати у когнітивних дослідженнях метод фреймового аналізу [Petruck 2008, с. 43]. Фреймова семантика – це галузь емпіричної семантики, яка наголошує на невідривності мови від досвіту. Частиною дослідницької роботи є розкриття причин, які мовна спільнота має для створення категорії, представлені словом, та включення цих причин в опис значення слова.

Фреймом [Кубрякова 1997, с. 324] є структура даних, яка відтворює концепт або ситуацію, пов'язану із ним. Потрапляючи у стереотипну ситуацію, попередній досвід людини активується і формує фрейм для розуміння нової ситуації [Purpe 1993, с. 46]. Фрейми містять такі знання про світ, які б дозволили штучному інтелекту відчувати реакції та реагувати на них належним чином. Наприклад, фрейм 'PLANE' активує у свідомості людини цілий ряд інших категорій, які належать до того ж самого фрейму: англ. 'pilot', 'flight attendant', 'life vest', 'safe belt', 'first class' і так далі [Ungerer, Schmid 2013, с. 213]. Між ними існують особливі відносини (X – включає в себе Y, X – це частина Y), які складають частину фрейму.

Термін «фрейм» з'явився у другій половині двадцятого століття і був пов'язаний із працями [Minsky 1977], які досліджували штучний інтелект. Вченими було розроблено теорію організації знань, у якому дослідники

намагалися відійти від традиційного підходу лінгвістики та психології [Koliadenko 2013, с. 139]. Результатом їх дослідження стало два терміни: «скрипт» та «фрейм». Фрейм визначався як мережі знань, які пов'язують ряди областей відносно певної мовної форми. Скриптами називалися тимчасові порядки і причинно-наслідкові зв'язки, які пов'язували події і стани в межах заданих фреймів [Uson, Alvarez, Serval 2011, с. 256]. Скрипти були динамічними, у той час як фрейми – більш статичними.

Поняття «фрейму» також тісно пов'язане із концептом. В мовознавстві існує два варіанти трактовки відношень між ними [Волосушина 2010, с. 43]. Прихильники лінгвокогнітивного підходу вважають, що фрейм – це тип концепту. Лінгвокультурний підхід розглядає фрейм як каркас концепту.

Фрейми «верхніх рівнів» незмінні і репрезентують факти, які завжди правдиві для конкретної ситуації [Novosadska 2018, с. 39]. «Нижчі рівні» змінні, тому мають так звані терміналі, які називаються «слоти». Вони мають бути заповнені конкретними прикладами чи інформацією. Кожний термінал може завдавати умови, яким повинні відповідати його субфрейми, які сприяють деталізації більш специфічних ситуацій. Наприклад, для фрейму 'PLANE' це 'eating', 'watching the movie'.

Іноді терміналі не відповідають очікуванням, чітко встановленим для конкретної ситуації [Thagard 1984, с. 236]. У такому випадку новий фрейм виникає завдяки міжфреймовій процедурі. Наприклад, якщо людина зайдє у кімнату із шістьма кутами, новий фрейм має замінити традиційний фрейм прямокутної кімнати.

Можна виділити чотири рівні фреймів [Ferraro, Durmel с. 2601]: поверхневі синтаксичні фрейми, поверхневі семантичні фрейми, тематичні фрейми, наративні фрейми. Поверхневі синтаксичні фрейми включають головним чином дієслівні та іменні структури, порядок слів. Поверхневі семантичні фрейми фіксують спрямовані на дію значеннях слова, а також на відносини, що стосуються учасників, інструментів, траєкторій, стратегій, цілей, наслідків та побічних ефектів. Тематичні фрейми описують сценарії,

пов'язані із темою, діяльністю, портретами, навколишнім середовищем. Наративні фрейми включають сюжетні форми типових історій, пояснення, аргументи, загальноприйнятті образи протагоністів, розробленні щоб допомогти слухачеві побудувати новий фрейм у власній свідомості.

Лінгвістами визначено такі етапи аналізу фрейму [Fillmore 2009, с. 321]: опис фрейму – типи ситуацій для яких мова надала спеціальні виразні засоби; опис та називання елементів фрейму – частини індивідуальних фреймів, які зазвичай знаходять своє вираження у фразах та реченнях; відбір лексичних одиниць, які належать до фрейму – слова із усіх частин мови, які залежать від концептуального плану та асоціюються із індивідуальними фреймами; створення речень за зразком відібраного матеріалу, які показують яким чином окремі лексичні одиниці фреймів дозволяють надавати лінгвістично релевантну інформацію; автоматичне створення лексичних єдностей та їх опис, що узагальнює отримані результати.

Фреймовий аналіз набирає популярності не тільки у лінгвістиці, а у літературознавстві та інших науках [Никульшина 2014, с. 84]. Він відіграє важливу роль, оскільки кожна мовна структура співвідноситься хоча б із одним фреймом. Виявити фреймову структуру означає дослідити та визначити їх основні концепти. Такий тип дослідження дозволяє детально зрозуміти процеси концептуалізації [Никонова 2008, с. 232]. У результаті аналізу можна виділити прагматично важливі відрізки досвіду носіїв певної мови, які у схематичних ситуаціях вербалізують найважливіші ідеї та поняття.

Отже, розкрити зміст конкретних концептів допомагають фрейми. Існує чотири рівні фреймів: поверхневі синтаксичні фрейми, поверхневі семантичні фрейми, тематичні фрейми, наративні фрейми. У центрі уваги фреймового аналізу знаходиться слово із всіма його асоціаціями. Фреймовий аналіз базується на положенні, що для розуміння одного концепту, необхідно розуміти усю систему, яка його формує. У наступному підпункті розглянемо складові концепту та його базові компоненти.

2.1.3 Базові складники концептів та їх аналіз. Концепт не має чіткої структури, проте умовно розрізняють такі складові: ядро та периферію. Концепт групується навколо певного «сильного» центру свідомості – ядра [Слышкин 2019]. У ядрі концепту завжди знаходиться чуттєво-наочний образ, де фокусуються найбільш актуальні для носіїв мови асоціації, а менш значущі відходять на периферію.

Далі від ядра знаходяться проміжні пласти, до того ж їх значущість впливає на розташування – від конкретних до більш абстрактних. Активний пласт [Solonchak, Pesina 2014, p. 353] складається з атрибутів, відомих носіям культури і важливих для них. Пасивні шари (додаткові ознаки, необхідні для окремих груп носіїв культури) належать до сфер понять окремих субкультур.

На самій периферії знаходиться «інтерпретаційне поле» [Полюжин 2015, с. 219]. Це поняття включає інтерпретацію та оцінку всіх ознак концепту у межах певної культури мовців. Прикладом таких оцінок є використання прислів'їв, афоризмів, приказок та крилатих виразів.

Основу концепту становлять три базових складники: поняттєвий, образний та ціннісний [Solonchak, Pesina 2014, p. 353]. Поняттєвий компонент пов'язаний з лінгвістичною фіксацією поняття, його позначенням, описом, структурою атрибутів, визначенням, порівняльними характеристиками цього поняття з іншими поняттєвими корелянтами. Поняттєва сторона концепту є відправною точкою його вивчення, оскільки поняття визначається як форма мислення, яка знаменує перехід у свідомості людини від чуттєвого пізнання до абстрактного мислення [Войшвилло 1989, с.87]. Завдяки поняттю мислення набуває здатності узагальнено відображати дійсність.

Образний компонент співвідноситься з візуальними, аудіальними, тактильними, смаковими та нюховими характеристиками предметів, явищ, подій, відображених у нашій пам'яті.

Ціннісний компонент концепту містить інформацію про важливість цього психічного формування як для індивіда, так і для цілого колективу мовців [Карасик 2002, с.5]. Сукупність концептів, які людина сприймає як цінність

складають ціннісну картину світу. У ній знаходять вираження найбільш важливі для культури смисли, які вербалізуються та підтримуються у мові.

Оцінка залежить від суб'єкта цього процесу, його системи цінностей, упереджень, усталеної системи уявлень про ідеал та стандарт [Вольф 1985, с.12]. Важливу роль також відіграють стереотипи, на які орієнтується система оцінювання. Через них відбувається зіставлення властивостей об'єктів із шкалою оцінки, притаманних конкретній культурі.

Отже, у кожному концепті виділяють ядро та периферію. У ядрі фокусуються найбільш актуальні для носіїв мови асоціації, а менш значущі складають периферію. Основу концепту становлять три базових компоненти: поняттєвий, образний та ціннісний. Поняттєвий компонент пов'язаний із лінгвістичною фіксацією поняття, образний із аудіальними, тактильними, смаковими та нюховими характеристики об'єктів реальної дійсності, що складають концепт. Ціннісний компонент містить інформацію про важливість концепту для індивіда і всього колективу мовців. У наступному пункті розглянемо методику дослідження концепту *LAND* в американських похідних оповідях.

2.2 Процедура аналізу концепту *LAND* в американських похідних оповідях

Аналіз макроструктури концепту передбачає такі етапи: встановлення ключових імен та інших номінацій досліджуваного концепту, виявлення перцептивних та концептуальних засобів метафоричного представлення концепту, дослідження інтерпретаційного змісту концепту; опис поняттєвого, образного та ціннісного складників.

З метою виявлення ключових номінацій досліджуваного концепту було застосовано метод контекстуального аналізу для встановлення імен, які називають простір в американській мовній картині світу. По-перше, до них

належать іменники із узагальненими значеннями: *country* “land left in its natural condition”, “a political unit, an area that has its own government”; *land* “ground used for particular purposes”; *place* “a particular region, center of population, or location”; *wilderness* “an outside area which has not been used and is natural and untidy”; *region* “a large area, usually without exact limits”; *space* “the amount of an area or container that is empty”.

По-друге, земля репрезентується через дві стратегії. Кооперативна стратегія «ми» реалізуються через номінації географічних об’єктів, природних явищ, тварин та рослин, відомих об’єктів місцевості (*rocks, coyotes, piñons, Klondike*). Змагальна стратегія «вони» концептуалізує землю через називання надприродних сутностей, диких тварин (*eerie forces, wild stallion*).

Подальший аналіз полягає в дослідженні особливостей образної складової концепту *LAND* в американських похідних оповідях, а також виявленні перцептивних та концептуальних засобів метафоричного представлення американської землі.

Образи землі створюються шляхом метафоризації. Перцептивні метафори відображають сприйняття простору та землі в американській картині світу через опозицію «своє» – «чуже». У цій праці розглянемо продуктивні та менш частотні способи метафоричної репрезентації концепту *LAND*. Найактуальнішим способом є апеляція до кольорів (*yellow cliff – dark precipice*) та звучань (*jingle of bells – cry of the wolf*), оскільки отримання такої інформації не потребує безпосереднього контакту із об’єктами природного світу.

Наступний етап дослідження полягає у визначенні провідних когнітивних метафор, що репрезентують землю в американській картині світу. До них належать метафора контейнера та онтологічна метафора.

Метафора контейнера *SPACE IS A CONTAINER* вказує на сприйняття простору як обмеженого границями вмістилища. Просторові відношення в середині контейнеру та за його межами передаються через використання прийменників, що актуалізовано у наступних прикладах: *a thousand feet or so*

above the valley; below the bank; behind the nearest shrub; in the middle of this little prairie village; beyond the glitter of the sun on the water.

Онтологічна метафора забезпечує представлення одного поняття у термінах іншого. Землю в американських похідних оповідях репрезентовано через онтологічні метафори NATURE IS AN ANIMATE ENTITY, NATURE IS A WILD ANIMAL, WILD ANIMAL IS A HUMAN BEING, HUMAN IS A WILD ANIMAL, що відображається у таких контекстах у зазначеному порядку: *wound of a cañon; the snarl of the ponds; a wild stallion, with the intelligence of a man; that little vixen stood peekin' into the window.*

Останній етап вивчення концепту *LAND* передбачає дослідження інтерпретаційного змісту концепту. Аналіз оцінної складової концепту *LAND* здійснено через огляд мовних засобів на різних рівнях мови. На фонетичному рівні ціннісний компонент було досліджено через аналіз алітерацій (*chaos of cañons*), звуконаслідування (*Oo-oo-o-o-o*). На лексико-семантичному рівні розглянуто порівняння (*wind cut like a scythe*), гіперболи (*hundred years from where he stood*) та епітети (*awful cut-up country*) як провідні засоби створення оцінної сторони концепту. Аналіз повторів та тавтологій (*the wildest of all wild creatures*) продемонстрував продуктивність цих засобів у формуванні оцінної складової концепту *LAND*.

РОЗДІЛ 3

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *LAND* В АМЕРИКАНСЬКИХ ПОХІДНИХ ОПОВІДЯХ

3.1 Аналіз поняттєвого шару концепту *LAND* та його вербалізаторів

У американських похідних концептуалізація географічного простору відбувається через використання конкретних іменників із узагальненими значеннями. Першим прикладом є *country* “land left in its natural condition” та “a political unit, an area that has its own government”. Іменник *country* є найчастотнішим за вживанням. Його вжито 46 разів у всіх розповідях збірки. Наприклад, *tall country (Virginia)* (White. The Ole Virginia), *strange country (Grand Cañon)* (Grey. The Wild-Horse...), *upland country (Utah)* (Grey. The Wild-Horse...), *good country (Klondike)* (London. That Spot), *terrible country (Canadian border)* (Van Dyke. Silverhorns), *high country (Arizona)* (White. The Ole Virginia); *wide country (Alaska)* (London. That Spot); *moose country (Indiana Falls)* (Van Dyke. Silverhorns).

Іменник *land* також демонструє високу частотність і має значення “ground used for particular purposes”. Наприклад, *no land is so grimly silent* (Beach. The Weight...); *I was on the very point of land off which you found me this evening* (Murray. The Story That...); *a half section of land a little more than a mile from the western end of the village* (Bacheller. When Lincoln...); *his far-away native land* (Connor. Christmas Eve...); *such barren lands as these* (Grey. The Wild-Horse...); *the latter was a word of the Pottawatomies meaning “land of plenty”* (Bacheller. When Lincoln...).

Простір також вербалізується через слово *place*, що має значення “a particular region, center of population, or location”. Наприклад, *this lake is a strange place* (Murray. The Story That...); *had they found a camping place they*

would have stopped (Beach. The Weight...); *the **place** was wild, beautiful, open* (Grey. The Wild-Horse...); *this was as good a **place** as any* (Beach. The Weight...); *the **place** had never before been visited by any human being* (Murray. The Story That...); *I stopped in a likely **place*** (London. That Spot); *run him into a bad **place** where he can't get by you* (Grey. The Wild-Horse...); *I don't know of a lonelier **place** anywhere on earth than that Grand Cañon* (Cobb. The Hydrophobic...); *that wonderful light confused him, made the **place** unreal* (Grey. The Wild-Horse...).

До частотних назв також належать *wilderness* “an outside area which has not been used and is natural and untidy”: *he was the monarch of the **wilderness*** (Van Dyke. Silverhorns); *the bray of a wild ass of the **wildernes*** (Van Dyke. Silverhorns); *It is but one prank of the **wilderness*** (Beach. The Weight...); *Indian trail that had guided him down into this **wilderness** of worn rock* (Grey. The Wild-Horse...); *there are spirits in the **wilderness*** (Beach. The Weight...); *there is silence of the **wilderness** which discourages speech* (Beach. The Weight...); *the **wilderness** of the country he was entering* (Grey. The Wild-Horse...); *unpeopled **wilderness** in which they had been set down* (Beach. The Weight...).

Менш частотними назвами на позначення простору є *region* “a large area, usually without exact limits” (*a wonderful **region**, the like of which he had not seen* (Cobb. The Hydrophobic...); *this bare **region** of rock* (Grey. The Wild-Horse...); *weird region of clay dunes* (Grey. The Wild-Horse...)) та *space* “the amount of an area or container that is empty” (*they might have been suspended in **space*** (Beach. The Weight...); *the silvery **space** of moonlight* (Van Dyke. Silverhorns); *and wind and **space** and void* (Grey. The Wild-Horse...)).

Із прикладів можна простежити, що земля у американських похідних оповідях репрезентується через опозицію «своє» – «чуже», яку можна прослідкувати через контраст між знайомими явищами, серед яких людина почуває себе спокійно (*beautiful, wonderful, nice, glorious, splendid place*), та недослідженими, жахаючими природними об'єктами, які вона підсвідомо сприймає як такі, що становлять загрозу (*angry, intimidating, extreme, hideous, eerie, doubtful, awful, wild*).

Протириччя, на фоні яких будувалось життя поселенців Америки, призвели до формування двох протилежних стратегій, що вплинули на особливості концепту *LAND* в американській культурі.

Першою є кооперативна стратегія «ми». Вона репрезентує землю як знайоме, досліджене людиною місце, заповнене звичними природними феноменами та об'єктами. За такого підходу усі умови існування сприяють успішній життєдіяльності людини. Наприклад, *in all attitudes suggestive of comfort the men disposed themselves in a wide circle about the fire* (Connor. Christmas Eve...); *he accepted the pipe tendered him, and, sitting down beside the fire, he composed himself to the enjoyment* (Grey. The Wild-Horse...); *he packs his war bags and journeys back to the Northern Range and enjoys the company of cows a spell* (Cobb. The Hydrophobic...); *Slone enjoyed getting into the water* (Grey. The Wild-Horse...); *when he dozed off and the cold awakened him, he renewed the fire* (Beach. The Weight...).

Інший бік життя у Америці реалізовано через змагальну стратегію «вони». За такого підходу простір Америки виступає як незнайома, небезпечна, ворожа та недосліджена земля. Наприклад, *for days they marched through desolation* (Beach. The Weight...); *the wind cut like a scythe* (Beach. The Weight...); *it was a lonely and apparently unpeopled wilderness* (Beach. The Weight...); *the black water was dragging his fingers from the slippery edges* (Connor. Christmas Eve...); *angry water flung itself against the ragged bulwark of rock* (Mulford. The End of...); *no land is so grimly silent, so hushed and soundless, as the frozen North* (Beach. The Weight...); *the stretch of broken plateau grew wilder and bolder of outline, darker in color, weirder in aspect and progress across it grew slower, more dangerous* (Grey. The Wild-Horse...).

Попри те, що за таких умов реальність постає злою, лякаючою та небезпечною, невідома земля сприймається як така, що буде підкорена людиною: *he marched along as if he owned the earth* (Van Dyke. Silverhorns); *ease with which the big Vermonter had so defied the law of gravitation with that unwieldly stick amazed him* (Bacheller. When Lincoln...); *We've got him! We'll put a rope on*

him before this time to-morrow! (Grey. The Wild-Horse...); *“Wildfire, it's no fair fight,” he called, grimly. “But you led me a chase. An' you learn right now I'm boss!”* (Grey. The Wild-Horse...).

Результатом такої дуальності у трактуванні землі стає ряд опозицій, що стосуються ключових концептуальних ознак, виражених мовними засобами. З однієї сторони земля описується як мальовниче місце, яке найхоробріші мандрівники здатні досліджувати. Людина намагається кидати виклик природі. Наприклад, *he'll be getting steadier as he rests from his fight with th' water* (Mulford. The End of...); *then again the ruling passion of a rider held him – the sheer glory of a grand and unattainable horse* (Grey. The Wild-Horse...); *of course it was cold, for the wind off the open sea was damp, but they were not men to turn back* (Beach. The Weight...); *the passion of the man was intense* (Grey. The Wild-Horse...).

Освоєна людиною земля деталізується через опис географічних об'єктів, природних явищ, тварин та рослин. Поширеними є назви на позначення форм рельєфу (*rocks, cañons, dunes, cliffs, plateaus, steep descents, hollows, valleys* (Grand Cañon); *slopes, hills, open seas, mountains, cliffs, frozen beaches* (Alaska)) та водних об'єктів (*lakes, rivers, brooks, streams, waterfalls, springs, creaks*). На заході країни домінують такі назви природних об'єктів: *clearings, floods, valleys, forests, river banks*.

Тварини та птахи населяють незайману природу, що відтворюється у наступних назвах: *bugs, crickets, bears, bluejays, squirrels, whisky-jacks, wolves, coyotes, lions, deer, skunks, jack rabbits, quails, antelopes, trade rats, moose, stallions*. Для Америки характерними є назви таких рослин як *pinos, cedars, birches, juniper bushes, piñons, spruces* (North of the country); *sage, cacti, greasewood, cottonwood, manzanita* (Arizona, Utah); *willows* (West part of the country); *flowers, grass* (prairies).

Крім знайомих природних явищ досліджена людиною земля репрезентується через найменування топографічних об'єктів, а також відомих об'єктів місцевості. Важливу роль відіграють географічні координати місця,

на фоні якого відбуваються події у розповідях із збірки. Це, перш за все, назви частин країни (*the North, the West, the East*), штатів (*Arizona, Alaska, Utah, Connecticut, Ohio, New York, Vermont, Indiana, Illinois*), регіонів (*Genesee, Sand Plains, Klondike, Dunkirk, Kuskokwim, Sangamon, Franklin County, Black River country*) та поселень (*village of Black Rock, St. Michaels, Dawson, Hudson, village of Utica, Lewiston, Vergennes, village of Malone, village of Canton, DeKalb, Richville, Antwerp*).

Важливу роль у створенні образу американської землі відіграють наземні орієнтири. До них належать назви форм рельєфу (*Grand Cañon, Galiuro Mountains, valley of the Mohawk, Katmai volcano, Sevier range, Northern Range*), шляхів (*Bright Angel Trail, Hermit Trail, Chateaugay trail, Chilcoot Trail, Illiamna Pass*), водних об'єктів (*Bering Sea, Lake Bennett, River Yukon, Black River, Erie Canal, Niagara River*) та інших відомих географічних об'єктів США (*Camp Apache, Mexican line, Chilcoot*).

Топографічні реалії використовуються для більш точної характеристики під час описів конкретних регіонів. Крім того, деталізація землі досягається через прикметники зі значеннями кольору, форми, тактильних та смакових відчуттів: *golden light* (Grey. The Wild-Horse...); *colored rock* (Grey. The Wild-Horse...); *red dust* (Grey. The Wild-Horse...); *round corral* (White. The Ole Virginia); *oval hole* (Grey. The Wild-Horse...); *smooth rock* (Grey. The Wild-Horse...); *sweet air* (Grey. The Wild-Horse...); *hoof marks were large, almost oval* (Van Dyke. Silverhorns); *smooth wall* (Cobb. The Hydrophobic...).

Знайома для людини земля викликає у людини приємні емоції: *and suddenly he felt absolutely free, alone, with nothing behind to remember* (Grey. The Wild-Horse...); *the dry fragrance, the dreaming walls ...the strange loneliness – these were sweet and comforting to him* (Grey. The Wild-Horse...); *I stood drinking in with all my soul the glorious beauty and the silence of mountain and forest* (Connor. Christmas Eve...); *then, was the great cañon, which had seemed like a hunter's fable rather than truth* (Grey. The Wild-Horse...).

З іншого боку американська земля виступає небезпечним та диким місцем. Такий простір лякає людину: *mysterious depths* (Grey. The Wild-Horse...); *a vision of a spectral nature* (Murray. The Story That...); *a strange place* (Murray. The Story That...); *no land is so grimly silent, so hushed and soundless, as the frozen North* (Beach. The Weight...); *lone cry of the wolf far down the valley only made the silence felt the more* (Connor. Christmas Eve...).

Недосліджена людиною земля заповнена надприродними сутностями. Наприклад, *grim manifestation of silent forces* (Beach. The Weight...); *the Great Spirit was in the river* (Bacheller. When Lincoln...); *erie forces which play pranks* (Beach. The Weight...); *there are spirits in the wilderness* (Beach. The Weight...); *king ob de ghosts, whut name old Skull-an'-Bones* (Butler. Dey Ain't No...); *a great, big ghost bump right into him* (Butler. Dey Ain't No...); *yellow dust devils* (Grey. The Wild-Horse...).

Персонажами розповідей в американських похідних оповідях можуть ставати тварини (*Uncle Bear* (Bacheller. When Lincoln...); *Mayor of the Frog City* (Bacheller. When Lincoln...); *Spot (malamute)* (London. That Spot); *Wildfire (stallion)* (Grey. The Wild-Horse...); *Hydrophobic Skunk* (Cobb. The Hydrophobic...); *Silverhorns (moose)* (Van Dyke. Silverhorns)). Вони описуються засобами, які замальовують їх як чудовиськ тваринного світу, з якими зустрічається людина: (*I've sat and looked into that dog's eyes till the shivers ran up and down my spine and the marrow crawled like yeast (malamute)* (London. That Spot); *the grandest hoss* (Grey. The Wild-Horse...); *big yellow-eyed beast (moose)* (Van Dyke. Silverhorns); *the wildest of all wild creatures – a wild stallion* (Grey. The Wild-Horse...); *demon horse ready to plunge into fiery depths (stallion)* (Grey. The Wild-Horse...)).

Такі абсолютно протилежні типи сприйняття землі в американській культурі реалізують себе через дві головні риси. Досліджений і знайомий світ відображає фізичний простір і репрезентує його неосяжність. Наприклад, *vast upland* (Grey. The Wild-Horse...); *vast and solitary landscape* (Van Dyke. Silverhorns); *a vast valley of monuments* (Grey. The Wild-Horse...); *huge sections*

of stone walls (Grey. The Wild-Horse...); **huge** *patches of sage* (Grey. The Wild-Horse...); **huge** *cliff* (Grey. The Wild-Horse...); **enormous** *moose-track* (Van Dyke. Silverhorns); **big** *moose* (Van Dyke. Silverhorns); **big** *rock* (Van Dyke. Silverhorns); **big** *water hole* (London. That Spot).

Незнайомий простір відноситься до світу духовного і вказує на самотність американської землі. Наприклад, *it was, perhaps, a **loneliness** of vast stretches of valley and stone, clear to the eye, even after sunset* (Grey. The Wild-Horse...); *for days they marched through **desolation**, without glimpse of human habitation, without sight or trail, without sound of human voice to break the monotony* (Beach. The Weight...); *no sound like it to fix in **lone camper's heart** the great **solitude** and the wild* (Grey. The Wild-Horse...); *the conviction grew upon me that the place **had never before been visited** by any human being* (Murray. The Story That...); *I little thought to meet a man in these **solitudes*** (Murray. The Story That...); *he and Mort travelled through the **solitudes**, their **isolation** broken by occasional glimpses of native villages* (Beach. The Weight...); *a phase of insanity begot of **isolation** and silence* (Beach. The Weight...).

Опис навколишнього середовища також здійснюється з використанням прийменників: *above, beyond, in, across, inside* тощо, які вказують на просторові відношення. Наприклад, *he seemed to be **above** them now* (Grey. The Wild-Horse...); ***above** him ran a low, red wall* (Grey. The Wild-Horse...); *firearms **inside** the city limits* (London. That Spot); ***beyond** the glitter of the sun on the water* (Van Dyke. Silverhorns); *endless dance **in** the center of a whirling cloud* (Beach. The Weight...); *a big moose standing **across** the track* (Van Dyke. Silverhorns); ***behind** one of the monuments* (Grey. The Wild-Horse...).

Як засвідчує матеріал, події в американських похідних оповідях здебільшого відбуваються в обмеженому просторі. Світ за його межами існує лише для мандрівників, що не належать до американської культури. Наприклад, *he was seeing visions of the hills and lochs and glens of his far-away native land* (Connor. Christmas Eve...).

Отже, характеристика американської землі знаходить своє вираження через іменники із узагальненими значенням. Відповіддю на контраст між вражаючою, прекрасною природою та недослідженими, небезпечними реаліями стали кооперативна стратегія «ми» та змагальна стратегія «вони». Перша стратегія втілює неосяжність фізичного простору, а друга самотність духовного світу. Американська земля також репрезентується через використання прийменників, які вказують на просторові відношення. Образний компонент концепту *LAND* буде розглянуто у наступному пункті.

3.2 Образна репрезентація концепту *LAND* в американських похідних оповідях

3.2.1 Перцептивні метафори. В американських похідних оповідях образна репрезентація землі знаходить вираження через використання різних видів метафор, які підкреслюють красу природи, а також її силу і могутність. Наприклад, *whim of the greedy water* (Mulford. The End of...); *endless dance in the center of a whirling cloud* (Beach. The Weight...); *stars of white fire* (Grey. The Wild-Horse...); *water flung itself* (Mulford. The End of...); *snow began to move* (Beach. The Weight...); *echo laughing to itself* (Cobb. The Hydrophobic...); *erie forces that play pranks* (Beach. The Weight...); *wind toyed with* (Mulford. The End of...); *forest climbed* (Grey. The Wild-Horse...); *mountains rose grandly* (Connor. Christmas Eve...); *cañon yawned* (Grey. The Wild-Horse...); *black water was dragging his fingers one by one from slippery edges* (Connor. Christmas Eve...); *driftwood ducked under the water* (Mulford. The End of...); *noon found them floundering* (Beach. The Weight...); *wind bit cruelly* (Beach. The Weight...); *sun struck* (Grey. The Wild-Horse...); *the North had played him a devilish trick, the North had betrayed him* (Beach. The Weight...).

Зазвичай одне і те саме місце може бути описане як тихе, мирне та мальовниче (*beautiful green valley of the Mohawk* (Bacheller. When Lincoln...); *Lake Erie roofed with foliage* (Bacheller. When Lincoln...); *the roof of the forest dipping down to the river shores* (Bacheller. When Lincoln...)), проте у той же час небезпечне, похмуре, містичне (*dark shadows of forests through which they passed* (Bacheller. When Lincoln...); *man and beast somehow resembled each other in that moment which was inimical to noble life* (Grey. The Wild-Horse...); *these exertions were very wearing and dangerous* (Mulford. The End of...)).

У мові ці контрасти відображаються через засоби словотворення. Афікси із протилежними значеннями використовуються для характеристики кожної із сторін землі. Наприклад, суфікси *-ful* “full of” (*beautiful, wonderful, gleeful, merciful, cheerful*) та *-less* “lacking, without” (*motionless, soundless, merciless*). Префікс *un-* та суфікси *-ful, -less* використовуються для створення пар, які реалізують антиномічний принцип у використанні слів, що описують американську землю та відчуття людини від контакту із нею: *merciful – unmerciful, hopeful – hopeless*.

Результатом такого використання засобів словотвору стає опозиція «активний» – «неактивний». Наприклад, *gleeful, graceful, hopeful, forceful, awful, doubtful, fearful; motionless, soundless, dauntless, fearless, reckless, restless, reasonless, hopeless, boundless*.

У американських похідних оповідях використовуються різні засоби для створення образів Нового світу. Вони включають у себе ряд лексичних одиниць, які апелюють до кольору, форми, розміру, температури, звуків, тактильних відчуттів, запахів та смаків.

Візуальні образи переважають, проте вони залежать від того, наскільки земля досліджена людиною. Знайомий простір заповнений відомими природними феноменами – рослинами (*sage, cedars, manzanita*), формами природного рельєфу (*cliffs, rocks, cañons*), водними об'єктами (*waterfalls, brooks, seas*). Вони зображуються через слова, які підкреслюють яскраве різноманіття кольорів: *yellow sage* (Grey. The Wild-Horse...); *coral soil* (Grey.

The Wild-Horse...); **green** valley (Bacheller. When Lincoln...); **green** wood (Beach. The Weight...); **blue** o' violets (Bacheller. When Lincoln...); towers **red** in the sun (Grey. The Wild-Horse...); **ball of red gold** (Van Dyke. Silverhorns); **colored** cliffs and walls (Grey. The Wild-Horse...); **blue** sky (Murray. The Story That...); [cañons] growing **pink and lilac and purple** (Grey. The Wild-Horse...).

Топографічні об'єкти також характеризуються через колір. Так, Великий каньйон змальовується через слова, які вказують на різноманітні яскраві барви, що передають мальовничість цього місця: *a yellow cliff far way* (Grey. The Wild-Horse...); *red earth* (Grey. The Wild-Horse...); *green of pine* (Grey. The Wild-Horse...); *clay dunes, blue and violet* (Grey. The Wild-Horse...); *reddish-yellow sand* (Grey. The Wild-Horse...); *bright, red line* (Grey. The Wild-Horse); *turquoise blue* (White. The Ole Virginia).

Зелений переважає у лісах, що знаходить вираження у мовних засобах, якими описується флора країни: *dense green branches* (Van Dyke. Silverhorns); *green cedars* (Grey. The Wild-Horse...); *green wood* (Beach. The Weight...); *the green balsam top* (Van Dyke. Silverhorns); *dark-green silver spruces* (Grey. The Wild-Horse...); *green of pine* (Grey. The Wild-Horse...).

Недосліджені нові явища навпаки жахають людину, особливо коли настає ніч. Знайома природа перестає бути мальовничим місцем. Над простором починають панувати надприродні сили, які не підвладні людині – *spirits, demons, ghosts, eerie forces*.

Недосліджена земля змальовується з використанням слів, що репрезентують похмурі та темні кольори: *the stretch of broken plateau before him grew wilder and bolder of outline, darker in color* (Grey. The Wild-Horse...); *few feet to the left [there was] a dark precipice* (Grey. The Wild-Horse...); *a ghastly, black, and iron-ribbed cañon bed* (Grey. The Wild-Horse...); *dark shadows of the forest through which they passed* (Bacheller. When Lincoln...); *the black water was dragging his fingers* (Connor. Christmas Eve...).

Барви такої землі не вражають яскравістю. Образи Аляски створюються через мовні одиниці, що апелюють до чорно-білих відтінків: *beach itself was*

black (Beach. The Weight...); **white hillsides** (Beach. The Weight...); **grey January morning** (Beach. The Weight...); **grey cliff** (Beach. The Weight...); **pale moonlight** (Beach. The Weight...).

Крім кольорів, важливу роль у створенні візуальних образів відіграють слова, що вказують на розмір. Вони можуть включати в себе одиниці на позначення:

- масштабів реалій, природних об'єктів та частин країни – **the great canon** (Grey. The Wild-Horse...), **wide country** (Murray. The Story That...), **gigantic cliff steppes and yellow slopes** (Grey. The Wild-Horse...), **the valley was immense** (Grey. The Wild-Horse...), **wide valley** (Grey. The Wild-Horse...), **enormous silver fish** (Van Dyke. Silverhorns), **valley below was now colossal in actual dimensions** (Grey. The Wild-Horse...);

- розміру тварин та рослин – **huge unmitigated cow** (Van Dyke. Silverhorns), **huge, yellow trees** (Grey. The Wild-Horse...), **huge patches of sage** (Grey. The Wild-Horse...), **big cottonwoods** (White. The Ole Virginia), **grand hoss** (Grey. The Wild-Horse...), **grand stallion's neck** (Grey. The Wild-Horse...);

- розміру людини або її частин тіла – **Johnny's big hand** (Beach. The Weight...), **big brown eyes** (Bacheller. When Lincoln...), **big Vermonter** (Bacheller. When Lincoln...), **their huge muscles flung the sharp axes** (Bacheller. When Lincoln...), **huge head** (Van Dyke. Silverhorns), **big fellows** (Packard. The Night...).

Меншими за вживаністю є слова на позначення форм: **oval hole** (Grey. The Wild-Horse...); **round corral** (White. The Ole Virginia); **ragged world of rock** (Grey. The Wild-Horse...); **uplifted in mesa, dome, peak, and crag** (Grey. The Wild-Horse...).

Ще одним важливим засобом створення образності американської землі виступають звуки. Вони часто використовуються як супровід до візуальних образів через позначення різних звучань. Наприклад, **fire roar** (Grey. The Wild-Horse...); **jingle of bells** (Connor. Christmas Eve...); **frost crackling under the feet** (Grey. The Wild-Horse...); **long streams of gravel rattle down** (Grey. The Wild-Horse...); **rumble of the river** (Grey. The Wild-Horse...); **muffled thunder of the**

flood (Bacheller. When Lincoln...); *resounding thump that shook the ground* (Bacheller. When Lincoln...).

Тиша дикої природи лякає людину: *quiet of the forest* (Grey. The Wild-Horse...); *unearthly spectacle, with its silence the strangest feature* (Grey. The Wild-Horse...); *silence of mountain and forest* (Connor. Christmas Eve...); *forest silent as the lake itself* (Murray. The Story That...); *place of silence* (Grey. The Wild-Horse...); *dead silence of the valley* (Grey. The Wild-Horse...).

Тиша лісу протиставляється звучанням тварин та птахів, що заповнюють простір. Звуки дикої природи є чужими: *lone cry of the wolf only made the silence felt the more* (Connor. Christmas Eve...); *de owls, whut mourn out* (Butler. Dey Ain't No...); *pert chirp of the birds* (Connor. Christmas Eve...); *imprudent chatter of the red squirrel* (Connor. Christmas Eve...); *the beat of hoofs, swift, sharp, louder-louder* (Grey. The Wild-Horse...); *shrill scream of the blue jay* (Connor. Christmas Eve...).

Деталізація звукового образу американської землі також досягається через звуконаслідування. Простір заповнений різними звучаннями:

- звуки, які спричинені природними явищами та об'єктами – *the wind whipped* (Grey. The Wild-Horse...), *murmur of a waterfall* (Grey. The Wild-Horse...), *splash into the water* (Van Dyke. Silverhorns), *a resounding thump [of log] that shook the ground* (Bacheller. When Lincoln...), *an' de wind, whut mourn out, "You-you-o-o-o!"* (Butler. Dey Ain't No...);

- звуки які видають тварини та птахи – *chatter of the red squirrel* (Connor. Christmas Eve...), *three short grunts, and then a long ooooo-aaaa-ooooh, winding up with another grunt* (Van Dyke. Silverhorns), *I could still hear his steps distinctly-slosh, slosh, slosh-thud, thud, thud* (Van Dyke. Silverhorns), *de rain-doves whut go, "Ooo-oo-o-o-o!"* (Butler. Dey Ain't No...).

- звучання, що супроводжують дію надприродних сил – *all de ghostes am whiff away* (Butler. Dey Ain't No...), *"Whut-whoo-o-o-o!" more tremulous an' scary dan dat* (Butler. Dey Ain't No...);

- звуки, які видає людина – *the Indian "swish-swished" ahead* (Beach. The Weight...);

- звуки, які супроводжують дії та операції предметів повсякдення – *the bell clanged* (Van Dyke. Silverhorns), *the loop hissed* (Grey. The Wild-Horse...), *[coins] clinked and jingled* (Murray. The Story That...), *jingle of sleighbells* (Grey. The Wild-Horse...).

Найбільш частотним є використання звуконаслідування для позначення моторошних та лякаючих людину звуків дикого світу – природних явищ, тварин та птахів, а також надприродних істот. Таким чином земля в американських похідних оповідях постає як усамітнене місце, заповнене незнайомими звуками, голосами диких тварин та птахів.

Менш продуктивним є використання тактильних, смакових та слухових образів. Вони представлені словами, які характеризують температурні та дотикові відчуття. Наприклад, *cold (the air was cold* (Grey. The Wild-Horse...); *of course it was cold* (Beach. The Weight...); *it had turned cold that night* (Beach. The Weight...); *dash of cold water over him* (Packard. The Night...); *the air grew colder and colder* (Van Dyke. Silverhorns); *full of cold water* (Van Dyke. Silverhorns)), *soft (soft ground* (Grey. The Wild-Horse...); *soft earth* (Grey. The Wild-Horse...); *soft snow and earth* (Grey. The Wild-Horse...); *soft red earth* (Grey. The Wild-Horse...); *soft, steep slope* (Grey. The Wild-Horse...); *soft bank* (Grey. The Wild-Horse...)), *smooth (smooth wall* (Van Dyke. Silverhorns); *smooth red iron* (Grey. The Wild-Horse...); *region of clay dunes, smooth by rain and wind* (Grey. The Wild-Horse...)), *silken (silken slopes* (Grey. The Wild-Horse...)).

Найменш частим є звертання до смакових (*sweet with frosty fragrance* (Grey. The Wild-Horse...)) та нюхових (*scent of pine* (Grey. The Wild-Horse...); *patches of sage, so pungent that it stung Slone's nostrils* (Grey. The Wild-Horse...)) відчуттів від контакту з природою.

Візуальні та звукові образи переважають, оскільки можливість бачити навколишній світ і чути звуки, які оточують людину, виступають найважливішими інструментами пізнання світу. Інші відчуття не відіграють

таку ключову роль, оскільки для того, щоб отримати інформацію про температуру, відчуття на дотик, смак або запах необхідний безпосередній контакт із природними об'єктами.

Отже, образна репрезентація землі в американських похідних оповідях може здійснюватися через перцептивні метафори. Вони знаходять вираження через слова, які апелюють до кольору, форми, розміру, звуків, температури, тактильних відчуттів, запахів та смаків. Візуальні та звукові образи є найбільш продуктивними і характеризують відмінності у сприйнятті людиною дослідженого і недослідженого простору. Температурні, дотикові, смакові та нюхові образи виступають допоміжними. На відміну від перцептивних, когнітивні метафори, репрезентують образи, що існують у свідомості носіїв мови. Їх буде розглянуто у наступному підпункті.

3.2.2 Когнітивні метафори. Когнітивні метафори створюють іншу групу образів. До них належать метафора контейнера та онтологічна метафора. Результатом використання онтологічної метафори стає приближення землі через уподібнення об'єктів природного світу до людини. Вона включає у себе такі засоби, як зооморфізм, персоніфікації, репрезентацію землі через предмети матеріальної культури.

Особливості американського сприйняття землі реалізуються через концептуальну метафору SPACE IS A CONTAINER. Крізь розповіді можна простежити, що простір становить собою контейнер, у якому вміщуються та взаємодіють всі характерні для американського континенту природні об'єкти та явища, а також об'єкти життєдіяльності поселенців. Він має межі, які відповідають територіальним кордонам США.

Опис навколишнього середовища здійснюється з використанням прийменників, що вказують на просторові відношення в середині контейнеру (верх – *above*; низ – *below*; перед – *ahead, in front, before*; зад – *behind*; периферія – *on the edge*; центр – *in the middle*; внутрішнє розташування – *in*,

inside; зовнішнє розташування – *out, outside*; віддаленість – *beyond*; протяжність – *through*; розташування відносно поверхні – *across*; розташування відносно інших об'єктів – *around*.

Частотним є використання прийменника *above* “in or to a higher place than”, який вказує на розміщення природних об'єктів зверху, або над іншими об'єктами. Наприклад, *a thousand feet or so above the valley* (White. The Ole Virginia); *he seemed to be above them now* (Grey. The Wild-Horse...); *above him ran a low, red wall* (Grey. The Wild-Horse...); *a steep bank loomed above* (Beach. The Weight...); *smoke above the boulder* (Mulford. The End of...); *four feet above the water* (Van Dyke. Silverhorns); *high above the cedars* (Grey. The Wild-Horse...); *the sky was a steely blue above* (Cobb. The Hydrophobic...).

Прийменник *below* “in or to a lower place” та “on or to a lower floor or deck” використовується для позначення просторових відношень, за якими одні об'єкти знаходяться нижче за інші. Наприклад, *below the bank* (Van Dyke. Silverhorns); *a thousand feet below* (Grey. The Wild-Horse...); *below Indian Falls* (Van Dyke. Silverhorns); *below the trunk of a big dead spruce* (Van Dyke. Silverhorns); *widening below a rounded hill* (White. The Ole Virginia); *half a mile below the pond* (Van Dyke. Silverhorns); *from the valley below* (Grey. The Wild-Horse...); *line of fire below ate at the bleached grass* (Grey. The Wild-Horse...).

Продуктивними прийменниками на позначення є об'єктів, які розташовані перед іншими реаліями природнього світу є *ahead* “in a forward direction or position” (*ahead of them* (Mulford. The End of...); *ahead of him rose a gray cliff* (Grey. The Wild-Horse...)), *in front* “in a forward position” (*Silverhorns, standing still now, right in front of us* (Van Dyke. Silverhorns)) та *before* “forward of: in front of” (*nameless life before him* (Grey. The Wild-Horse...); *pale path before Slone* (Grey. The Wild-Horse...); *broken plateau before him* (Grey. The Wild-Horse...)).

Прийменник *behind* “in, to, or toward the back” використовується на позначення просторових відносин за якими одні об'єкти природнього світу знаходяться за іншими. Наприклад, *I had put it all behind me* (Connor. Christmas

Eve...); *with nothing **behind*** (Grey. The Wild-Horse...); ***behind** the dark monuments* (Grey. The Wild-Horse...); ***behind** one of the monuments* (Grey. The Wild-Horse...); ***behind** the nearest shrub* (Van Dyke. Silverhorns).

Для позначення об'єктів, що знаходяться на периферії використовується прийменник *on/in the edge* “farthest from the center”: *his house **on the edge** of an open prairie* (Bacheller. When Lincoln...); ***on the edge** of the open meadow* (Van Dyke. Silverhorns); ***in the edge** of the woods* (Van Dyke. Silverhorns)).

Об'єкти, що розташовані у центрі знаходять просторове відображення через прийменник *in the middle* “nearest to the center” або “furthest from the sides” (***in the middle** of the narrowest part of the pass* (Grey. The Wild-Horse...); *the camp stood **in the middle** of the clearing* (Connor. Christmas Eve...)); ***in the middle** of this little prairie village* (Bacheller. When Lincoln...)).

Прийменники *in* “inclusion, location, or position within limits” та *inside* “an interior or internal part or place: the part within” вказують на розташування одних об'єктів всередині інших. Наприклад, *endless dance **in** the center of a whirling cloud* (Beach. The Weight...); *water could be found only **in** the cañons* (Grey. The Wild-Horse...); ***in** the village of Canton* (Bacheller. When Lincoln...); ***in** the river* (Beach. The Weight...); ***in** the town of Vergennes* (Bacheller. When Lincoln...); ***in** the woods* (Grey. The Wild-Horse...); ***in** the prairie* (Bacheller. When Lincoln...)); *firearms **inside** the city limits* (London. That Spot); *stonelike sheath **inside** the logs* (Bacheller. When Lincoln...).

На положення одних об'єктів поза межами інших вказують прийменники *out* “in a direction away from the inside or center” (***out** of the woods* (Van Dyke. Silverhorns); ***out** of the wilderness* (Grey. The Wild-Horse...); ***out** in the valley* (Grey. The Wild-Horse...); ***out** in bunches* (London. That Spot)) та *outside* “a place or region beyond an enclosure or boundary” (*the lowering clouds **outside*** (Mulford. The End of...); ***outside** we could hear that little lost echo* (Cobb. The Hydrophobic...)).

Частотним також є використання прийменника *beyond* “on or to the farther side”, який вказує на віддаленість одних об'єктів від інших. Наприклад, ***beyond***

the glitter of the sun on the water (Van Dyke. Silverhorns); *the depth **beyond** this wall* (Grey. The Wild-Horse...); *far end, **beyond** the monuments* (Grey. The Wild-Horse...); *the flames advanced **beyond** them* (Grey. The Wild-Horse...); ***beyond** the fire, drew a short, sharp breath* (Connor. Christmas Eve...); *wide level barrens **beyond** the Tête-à-Gouche River* (Van Dyke. Silverhorns); *thirty or forty yards **beyond*** (Van Dyke. Silverhorns)).

На протяжність у просторі вказує використання прийменника *through* “into at one side or point and out at another and especially the opposite side of” (***through** solitude* (Beach. The Weight...); ***through** desolation* (Beach. The Weight...); ***through** the forest* (Van Dyke. Silverhorns); ***through** Indiana* (Bacheller. When Lincoln...); ***through** rolling, grassy, flowering prairies* (Bacheller. When Lincoln...); ***through** the Rockies* (Packard. The Night...)).

Прийменник *across* “from one side to the opposite side of” та “on the opposite side of something” позначає положення об’єктів відносно поверхні. Наприклад, *a big moose standing **across** the track* (Van Dyke. Silverhorns); *the village **across** the bridge* (Van Dyke. Silverhorns); ***across** a ravine* (Van Dyke. Silverhorns); *western hill, straight **across** the pond* (Van Dyke. Silverhorns); ***across** the lake* (Bacheller. When Lincoln...); ***across** the red valley to the west* (Grey. The Wild-Horse...); ***across** the Klondike River* (London. That Spot); *bluejay flashing **across** the open* (Connor. Christmas Eve...).

Прийменник *around/round* “on all or various sides: in every or any direction” вказує на розміщення одних об’єктів відносно інших (***around** the fallen logs* (Van Dyke. Silverhorns); ***round** the east shore* (Van Dyke. Silverhorns); *celebrant moved slowly **around** the coffin* (Mulford. The End of...); *she wasn't in sight yet **around** the curve* (Packard. The Night...)).

В американських похідних оповідях біля вогнища сприйняття землі відбувається через опозицію «своє» – «чуже», яке реалізується за допомогою використання різних просторових орієнтацій (UP – DOWN, IN – OUT, FRONT – BACK, NEAR – FAR).

Першою є опозиція UP – DOWN. UP в американській мовній картині світу виступає як периферія, а отже як земля чужа і недосліджена. Наприклад, *the men were **up** in the woods* (Connor. Christmas Eve...); *we went **up** the river to the big rock* (Van Dyke. Silverhorns); *we walked **up** toward the camp* (Van Dyke. Silverhorns); *some distance **up** the river* (Mulford. The End of...); *camp **up** in the mountains* (Connor. Christmas Eve...); *he went, **up** the track* (Packard. The Night...).

DOWN, навпаки, є центром, землею, освоєною людиною. Рухаючись цим напрямком, людина завжди потрапляє до осередку людських поселень або місця зібрання людей. Наприклад, *in the widening **below** a rounded hill we came upon an adobe house* (White. The Ole Virginia); *just **below** Indian Falls* (Van Dyke. Silverhorns); *broncho coming **down** the hillside at a great pace* (Connor. Christmas Eve...); *they rode **down** the trail* (Mulford. The End of...); *go on **down** to de pumpkin-patch* (Butler. Dey Ain't No...); *my master came **down** to the point where I was* (Murray. The Story That...).

Опозиція IN – OUT включає людину до знайомого та безпечного середовища або виключає її з нього. Наприклад, *he was coming **out** of the woods instead of going **in*** (Van Dyke. Silverhorns); *then, getting **in**, he pushed **off** into the lake* (Murray. The Story That...); *joint that ran **out** from the southern meadow* (Van Dyke. Silverhorns); *presently we came **out** on a bare rock* (Van Dyke. Silverhorns); *he struck **out** for the ranch* (Mulford. The End of...).

Наступною є опозиція FRONT – BACK. Напрямок BACK репрезентується як рух до землі, вже дослідженої людиною. Рухаючись назад, вона потрапляє до вже знайомого і освоєного світу: *and we went **back** to the main camp* (Van Dyke. Silverhorns); *four miles **back** from the river* (Van Dyke. Silverhorns); *it doesn't make any difference what's **behind** him* (Connor. Christmas Eve...); *he came **back** along the sands toward me* (Murray. The Story That...); *house set **back** from the road* (Murray. The Story That...).

FRONT – це рух до землі, яку людині тільки належить пізнати та дослідити. Вона невідома, а отже таїть загрозу. Наприклад, *I paddled **onward*** (Van Dyke. Silverhorns); *nameless life **before** him* (Grey. The Wild-Horse...);

leaning slightly forward (Connor. Christmas Eve...); *Slone hurried onward* (Grey. The Wild-Horse...); *pale path before Slone* (Grey. The Wild-Horse...); *Cantwell went forward* (Beach. The Weight...).

Через опозицію NEAR – FAR також прослідковується сприйняття землі спираючись на категорії «своє» та «чуже». Прийменник NEAR вказує на землю, який знаходиться поруч із людиною, а отже є знайомою та безпечною. Наприклад, *near the village of Utica* (Bacheller. When Lincoln...); *they camped that night, close by the river* (Bacheller. When Lincoln...); *by the fireplace* (Bacheller. When Lincoln...); *the sheep bleating near by* (Connor. Christmas Eve...); *cedars near by* (Grey. The Wild-Horse...); *near the village of Vergennes* (Bacheller. When Lincoln...).

FAR – це земля, яка знаходиться далеко, вона є віддаленою, незнайомою для людини. Наприклад, *echoed over the hills* (Van Dyke. Silverhorns); *away off to the southward* (Van Dyke. Silverhorns); *away at the head of the pond* (Van Dyke. Silverhorns); *away over the mountains* (Bacheller. When Lincoln...); *over the wide savannas of Illinois* (Bacheller. When Lincoln...); *off the local map* (Mulford. The End of...).

Поширеним засобом також є використання персоніфікацій. Вони актуальні тим, що природний об'єкт наділяється людськими частинами тіла, або виконує характерні для людини дії. Ці дві ключові групи персоніфікацій метафору NATURE IS AN ANIMATE ENTITY.

Першою групою персоніфікацій є ті, наділяють природні об'єкти людськими частинами тіла: *red abdominal wound of a cañon* (Grey. The Wild-Horse...); *gizzard of the world* (Cobb. The Hydrophobic...); *bowels of the earth* (Grey. The Wild-Horse...); *bosom of the lake* (Murray. The Story That...); *the brow of the hill* (Bacheller. When Lincoln...); *head of the pond* (Van Dyke. Silverhorns).

Другою групою персоніфікацій є ті, в яких об'єкти світу природи виконують характерні для людини дії: *snow began to move* (Beach. The Weight...); *wind toyed with reata* (Mulford. The End of...); *forest climbed* (Connor. Christmas Eve...); *black water was dragging his fingers* (Connor. Christmas Eve...);

mountains rose grandly (Connor. Christmas Eve...); *cañon yawned* (Grey. The Wild-Horse...); *noon found them floundering* (Beach. The Weight...); *wind bit cruelly* (Beach. The Weight...); *deep midnight had settled* (Murray. The Story That...); *the night wind had risen* (Grey. The Wild-Horse...).

Продуктивним є використання персоніфікацій, у яких вищим силам надається влада над землею і вони записуються із великої літери. Наприклад, *things that Nature does not tell about in crowds* (Murray. The Story That...); *Nature had done amply well about the skunk* (Cobb. The Hydrophobic...); *gamble with Fate* (Mulford. The End of...); *ordinary skunk has been most richly dowered by Nature* (Cobb. The Hydrophobic...); *Indians used to think that the Great Spirit was in this river* (Bacheller. When Lincoln...).

Звукам диких тварин уподібнюються звуки природи (істота > неістота). Ця група персоніфікацій формує метафору NATURE IS A WILD ANIMAL: *the snarl of the ponds* (Van Dyke. Silverhorns); *the wind as it roared and lulled* (Grey. The Wild-Horse...); *fire roar* (Grey. The Wild-Horse...).

Деякі дикі тварини, які виділяються серед інших собі подібних силою та могутністю, стають героями американських похідних оповідей. Їх імена також вживаються з великої букви: *Wildfire (stallion)*, *Silverhorns (moose)*. Про метафору WILD ANIMAL IS A HUMAN BEING свідчать такі приклади: *He was the monarch of the wilderness (moose)* (Van Dyke. Silverhorns); *The wildest of all wild creatures – a wild stallion, with the intelligence of a man! (stallion)* (Grey. The Wild-Horse...).

Метафора HUMAN IS A WILD ANIMAL може бути простежена через використання зооморфізмів (*that makes th' fourth time I've missed that coyote* (Mulford. The End of...); *ye know when I went out of the tavern that little vixen stood peekin' into the window* (Bacheller. When Lincoln...); *Toddles possessed the heart of a lion and the strength of a young ox* (Packard. The Night...).

Менш продуктивним засобом створення образів американської землі виступає репрезентація об'єктів простору через предмети матеріальної культури (*roof of the forest* (Bacheller. When Lincoln...)).

Отже, земля в американських похідних оповідях репрезентується через метафору контейнера *SPACE IS A CONTAINER*, яка передбачає використання прийменників, що вказують на просторові відношення в середині контейнеру. Земля в американській картині світу сприймається через опозицію «своє» – «чуже», яка реалізується за допомогою різних просторових орієнтацій. Ставлення людини до об'єктів природного світу як до живих створінь, а також сприйняття людини як дикої тварини відображається у отологічних метафорах *NATURE IS AN ANIMATE ENTITY*, *NATURE IS A WILD ANIMAL*, *WILD ANIMAL IS A HUMAN BEING* та *HUMAN IS A WILD ANIMAL*. У наступному пункті розглянемо оцінну складову концепту *LAND*.

3.3 Оцінна складова концепту *LAND*

В американських похідних оповідях біля вогнища концепт *LAND* віддзеркалює неоднозначність у ставленні людей до своєї землі, яка у один і той же час виступає як цінність та анти-цінність.

Ключовими ціннісними домінантами виступають природні об'єкти та вражаючі тварини, світло, багаття, тепло, дім. Ліси здатні підтримувати життя відкривачів Нового світу, відповідно до цього вони стають місцем для відпочинку, полювання, приготування їжі та джерелом необхідних людині ресурсів для життя та комфорту.

Таке ставлення репрезентується у мові через апеляцію до землі, як до осередку життя та джерела достатку (*abundance of rich grass, willows and flowers lining the banks, formed an oasis in the bare valley* (Grey. *The Wild-Horse...*); *Samson and Jack Kelso went out for a hunt after the cutting and brought in a fat buck and many grouse for the bee dinner* (Bacheller. *When Lincoln...*)).

Цінністю також виступає багатство природи, яке включає в себе вражаючих тварин та відомі об'єкти місцевості, які справляють враження на

мандрівників та захоплюють своєю унікальністю, силою та неповторністю. У мові ставлення до природних багатств відображається через порівняння (*then, was the **great cañon**, which had seemed like a hunter's fable rather than truth (Grand Cañon) (Grey. The Wild-Horse...); this was as good a place as any (Alaska) (Beach. The Weight...)*) та використання найвищого ступеня порівняння прикметників (*It's **the most wonderful thing** in the world and maybe you'll never see it again (Niagara Falls) (Bacheller. When Lincoln...)*).

Менш продуктивним засобом створення ціннісних орієнтацій є використання лексики, яка підкреслює благоговіння людини перед об'єктами природнього світу та тварин, які його заселяють (*he was the **monarch** of the wilderness (moose) (Van Dyke. Silverhorns)*).

Слова *light* та *sunshine* вживаються із прикметниками, які вказують на додаткові характеристики знайомої людині землі і створюють атмосферу комфорту та затишку наративу: ***golden light on the cliff wall** (Grey. The Wild-Horse...); **bright light of the blaze** (Grey. The Wild-Horse...); **warm sunshine on the point** (Murray. The Story That...)*.

Із настанням ночі діяльність людини поступово зупиняється, проте вона відновлюється із початком нового дня (*they had a **joyous evening** and a **restful night** with these old friends and resumed their journey soon after **daylight** (Bacheller. When Lincoln...)*).

Центром зосередження людей виступає багаття, навколо якого збираються мандрівники, щоб обмінятися досвідом, а також відпочити після тривалої подорожі.

Оскільки виживання у дикій природі неможливо без джерела тепла, людина намагається приблизити та пов'язати себе із вогнищем. Тому слово *fire* завжди використовується із означеним артиклем *the* або присвійними займенниками *my, our*: *he sat alone, well away from **the fire**, smoking steadily and silently (Connor. Christmas Eve...); after having built **my camp fire** I seated myself with my back against a pine (Murray. The Story That...); they rolled with backs to **the fire** (Grey. The Wild-Horse...); looked sadly into **the fire** but said nothing*

(Bacheller. When Lincoln...); *my fire had smoldered down* (Murray. The Story That...); *smoke of our fire would not drift over the hunting ground* (Van Dyke. Silverhorns).

Для мандрівника у дикій природі вогнище це місце задоволення потреб у відпочинку та їжі. У мові таке ставлення виражається через репрезентацію вогнища як символу:

- притулку для людини та місця відпочинку (*We covered in our **shelter** before a smoky fire* (Van Dyke. Silverhorns); *Then he put a cedar stump on the fire and **went to sleep*** (Grey. The Wild-Horse...); *At the first strain his brother, who had thrown himself on some blankets behind the fire, turned over on his face **feigning sleep*** (Connor. Christmas Eve...));

- джерела їжі (*Two of them appeared to be tired out, and lagged at the camp-fire duties. When the meager **meal** was prepared, they sat, cross-legged, before a ragged tarpaulin, **eating** and **drinking** in silence* (Grey. The Wild-Horse...); *Then he built a fire and **cooked** his meal* (Grey. The Wild-Horse...); *The women had **cooked** the meats by an open fire and spread the dinner on a table* (Bacheller. When Lincoln...); *when night came they camped alongside, in the hope of **food*** (Beach. The Weight...));

- джерела тепла для всіх живих істот (*Slone was awakened by the **cold**. His hands were so numb that he had difficulty **starting a fire*** (Grey. The Wild-Horse...); *And then he set about building a big fire on the other side of the grassy plot, so as to **have the horses between fires*** (Grey. The Wild-Horse...)).

Багаття стає місцем зустрічі різних людей, обміну думок та новин. Важливість відпочити біля вогню у приємній компанії підкреслюється використанням слів із позитивною конотацією: *sitting down beside the fire, he composed himself to the **enjoyment** which his companions evidently considered worthy of a decision they had reached* (Grey. The Wild-Horse...); *there were **merry** hours for the young, and **pleasant** visiting between the older folk that evening at the fireside* (Bacheller. When Lincoln...).

Дім та домашнє вогнище представляються як прихисток від негоди, злих сил, а також місце відпочинку після довгої дороги. Можливість укриття відіграє важливу роль для створення комфорту людини і упевненості у отриманні захисту від мінливих явищ природи (*It had turned cold that night and there was a **fire in the little heater*** (Packard. The Night...)).

Продуктивним є використання прийменників *by*, *about*, які вказують на близькість людини до джерела тепла. Наприклад, *li'l black Mose he scrooge back in de corner **by de fireplace**, an' he 'low he gwine stay dere till he gwine to bed* (Butler. Dey Ain't No...); *in all attitudes suggestive of comfort the men disposed themselves in a wide circle **about the fire**, which now roared and crackled up the great wooden chimney* (Connor. Christmas Eve...).

Домашній затишок, компанія мандрівників, вогонь та тепло спонукають героїв поділитися оповідями про події минулих літ, що створює пригодницьку атмосферу наративу: *The pipe went out half a dozen times while Hemenway was **telling the story of Silverhorns*** (Van Dyke. Silverhorns); *He ruminated a few moments, refilled his pipe with some awful tobacco, and **told the following experience*** (White. The Ole Virginia); *I have a mind to tell you the story of the man who owned that Keg. A strange tale it be, but a true one, and the teachings of it be solemn* (Murray. The Story That...).

Анти-цінністю для людини виступають такі явища як ніч, темнота, дикі тварини та надприродні істоти, представники інших соціальних груп, а також технічні досягнення людства.

Вночі природа, яка вдень є цінністю для людини, змінюється. Природні явища починають нести загрозу і лякати людину. Такий ефект досягається епітетами, що надають характеристику природних явищ вночі (*the **gibbous moon** gleamed over the **vast and solitary** landscape* (Van Dyke. Silverhorns); *the cold, **steely, darkling** sweep of desert* (Grey. The Wild-Horse...); *the night shadows were **deceptive*** (Grey. The Wild-Horse...); ***strange** shadows in the gloom* (Grey. The Wild-Horse...)) та оціночними судженнями (***awful** night of horror* (Connor. Christmas Eve...); *a **solemn** night it was* (Murray. The Story That...)).

Дикі тварини та надприродні істоти теж лякають людину вночі. Ефект страху створюється через їх приближення до людини за допомогою прийменників. Наприклад, *coyotes barked from **near** in darkness* (Grey. The Wild-Horse...); *beasts and birds in the dark shadows of the forest **through which they passed*** (Bacheller. When Lincoln...).

Деякі дикі тварини виступають ключовими героями у оповідах. Визнання таких могутніх тварин досягається через пряму характеристику (*Wildfire, wild stallion, monster, beast*), порівняння (*Wildfire's about as smart as any man (stallion)*) (Grey. The Wild-Horse...) та використання прикметників, вжитих у найвищому ступені порівняння (*Silverhorns was **the most beautiful monster I ever saw (moose)***) (Van Dyke. Silverhorns); *Wildfire was **the most cunning of all animals (stallion)*** Grey. The Wild-Horse...).

Анти-цінністю також виступають блага та досягнення технічного прогресу, що досягається через пряму характеристику (*monster, conquering distance and devouring darkness (locomotive)*) (Van Dyke. Silverhorns)) та описання відчуттів людини та тварин від контакту із світом технічних досягнень (*the boy clung to his father for **fear** of it (steam engine)*); (Bacheller. When Lincoln...); *Sambo, with his tail between his legs, ran ahead, **in a panic**, and took refuge in some bushes (steam engine)* (Bacheller. When Lincoln...)).

На ворожій для людини землі живуть різні племена індіців: *Chiricahuas, Pottawatomies, Iroquois, Apaches, Injuns*. Вони можуть становити загрозу життю поселенців і часто сприймаються як небезпечні вороги (*his father and mother had been lost in the massacre of a wagon train by Indians* (Grey. The Wild-Horse...)). У мові таке ставлення до корінних народів відображається через використання слів із негативною конотацією: *dozen of **the ugliest Chiricahuas you ever don't want to meet*** (Bacheller. When Lincoln...); *[he] drove away with a **wild Indian whoop*** (Bacheller. When Lincoln...).

Іноземці та культура за межами країни також виступають анти-цінностями. Вони можуть сприйматися вороже (*a Mexican renegade named Maria, who was worse than any of 'em* (White. The Ole Virginia)), критично (*But*

then, you know, a Scotchman never likes to commit himself, except about theology or politics (Van Dyke. Silverhorns)) або іронічно (*And the screams of rage from his high-pitched voice, as he shot himself forward, sounded like a cageful of Australian cockatoos on the rampage* (Packard. The Night...)).

Сприйняття американської землі одночасно як цінності та анти-цінності відображається у мові через засоби, які актуалізуються на різних рівнях: фонетичному (алітерації, звуконаслідування), лексико-семантичному (порівняння, персоніфікації, епітети) та синтаксичному (повтори, тавтологія).

На фонетичному рівні оціночний компонент концепту *LAND* реалізуються через звернення до алітерацій та звуконаслідування. Землю як цінність представляють такі алітерації як *vast stretches of valley* (Grey. The Wild-Horse...); *bright, brilliant life* (Connor. Christmas Eve...); *fine moon shining, nearly full, and a few clouds floating by* (Van Dyke. Silverhorns); *broad watercourse, ascended its bed to big cottonwoods* (White. The Ole Virginia); *still and setting sun* (Van Dyke. Silverhorns).

Земля, яка виступає як анти-цінність, репрезентована через іншу групу алітерацій: *wild ass of the wilderness* (Van Dyke. Silverhorns); *biggest and blackest bull* (Van Dyke. Silverhorns); *big blackness* (Van Dyke. Silverhorns); *corkscrew convolutions* (Grey. The Wild-Horse...); *chaos of cañons* (Grey. The Wild-Horse...); *monster, conquering distance and devouring darkness* (Van Dyke. Silverhorns); *shadowy horns, high, sloping shoulders* (Van Dyke. Silverhorns).

Звуконаслідування використовується для створення лякаючої атмосфери (*rain-doves, whut mourn out, "Oo-oo-o-o-o!" jes dat trembulous an' scary, an' de owls, whut mourn out, "Whut-whoo-o-o-o!" more trembulous and scary dan dat, an' de wind, whut mourn out, "You-you-o-o-o!" mos' scandalous, trembulous an' scary ob all. Dat a powerful onpleasant locality for a li'l black boy whut he name was Mose* (Butler. Dey Ain't No...)) або для посилення враження читачів від об'єктів природнього світу та тварин, які його заселяють (*I could still hear his steps distinctly—slosh, slosh, slosh—thud, thud, thud* (Van Dyke. Silverhorns)).

На лексико-семантичному рівні концепт *LAND* реалізується через порівняння та епітети. Порівняння використовуються на позначення різних параметрів землі – як позитивних, так і негативних. Частим стилістичним прийомом виступає опис американської землі через порівняння, які створюють мальовничі образи об'єктів та явищ дикої природи (*cañon like a hunter's fable* (Grey. The Wild-Horse...); *sun like a ball of red gold* (Van Dyke. Silverhorns); *wind like music* (Grey. The Wild-Horse...); *rock like a Moorish façade* (Cobb. The Hydrophobic...)), тварин (*mane like a crest* (Grey. The Wild-Horse...)) та людини (*Abe like lightning* (Bacheller. When Lincoln...); *Abe like a giant* (Bacheller. When Lincoln...)). Менш продуктивною є репрезентація предметів людського побуту через природні явища. Наприклад, *ax like a piece of ice* (Packard. The Night...).

Землю як анти-цінність репрезентує інша група порівнянь, у якій явища природнього світу вступають як ворожі, такі, що становлять загрозу: *the wind cut like a scythe* (Beach. The Weight...); *storm touch like a flame* (Beach. The Weight...); *air like yeast* (Beach. The Weight...); *Blind River like the writhings of a snake* (Packard. The Night...); *cañon like death* (Grey. The Wild-Horse...); *valley like phantom* (Grey. The Wild-Horse...).

Окремі порівняння характеризують поведінку людини у страшному, ще недослідженому світі (*he 'gin to shake like de aspen tree* (Butler. Dey Ain't No...)), або порівнює людину із представниками ворожих культур, такими як індієці (*lad like an Injun* (Mulford. The End of...)).

Гіперболи використовуються для позначення речей, які знаходяться поза межами досягнення мовця (*hundred years from where he stood* (Grey. The Wild-Horse...)), створення ефекту залякування (*rabid in the most rabidissimus form* (Cobb. The Hydrophobic...)), відчуття благоговіння (*I stood drinking in with all my soul the glorious beauty and the silence of mountain and forest* (Connor. Christmas Eve...)).

Контраст між землею знайомою та чужою, недослідженою реалізується також через використання епітетів на позначення простору, що виступає як

цінність та анти-цінність: *beautiful, wonderful, glorious, great, splendid* та *angry, extreme, hideous, eerie, doubtful, awful, murdering wild*. Наприклад, *desert of heat and wind* (Grey. The Wild-Horse...), *awful cut-up country* (Grey. The Wild-Horse...), *wonderful region* (Grey. The Wild-Horse...), *beyond all comparison in its greatness* (Grey. The Wild-Horse...) (*cañon*); *the most wonderful thing in the world, rough way* (*Niagara Falls region*); *Katmai is pretty tough* (Beach. The Weight...), *good country* (London. That Spot), *the worst pass in Alaska* (Beach. The Weight...) (*Alaska*).

На синтаксичному рівні оцінна складова концепту *LAND* знаходить вираження через такі засоби як тавтологія та синонімічні повтори, що використовуються для створення ефекту залякування створіннями, що населяють дику природу та власне її явищами. Наприклад, *he was born wild, an' his dam was born wild, an' there you have it. The wildest of all wild creatures – a wild stallion, with the intelligence of a man! (stallion)* (Grey. The Wild-Horse...); *and I saw all kinds of incomprehensible things moving, yes, moving, in those eyes of his. I didn't really see them move (malamute)* (London. That Spot); *he is not mad just part of the time, like one's relatives by marriage—and not mad most of the time, like the old-fashioned railroad ticket agent—but mad all the time—incurably, enthusiastically and unanimously mad! He is mad and he is glad of it (skunk)* (Grey. The Wild-Horse...); *it was a lonely and apparently unpeopled wilderness* (Beach. The Weight...).

Іншим продуктивним засобом виступає використання сугестивного навіювання оповідачем. Оскільки події завжди викладаються з огляду свідків, продуктивним є використання займенника *I*, який підкреслює достовірність та реальність історій, які відбулись із героями. Наприклад, *Maybe, like some men I know, he was too wise to work...I tell you, I've sat and looked into that dog's eyes till the shivers ran up and down my spine and the marrow crawled like yeast, what of the intelligence I saw shining out* (London. That Spot); *I know this was the exact time because that was when my watch stopped. I peered about me in the darkness. The door was wide open – I could tell that* (Cobb. The Hydrophobic...).

Отже, оцінна складова концепту *LAND* репрезентується через опозицію між землею, що виступає як цінність (світло, тепло, дім) та землею, яка сприймається в американській картині світу як анти-цінність (темнота, дикі кварини, надприродні сили). Ці контрасти можна прослідкувати на всіх мовних рівнях. На фонетичному рівні вони представлені через алітерації та звуконаслідування. На лексико-семантичному рівні опозиція цінність – анти-цінність репрезентується порівняннями та епітетами. На синтаксичному рівні опозиція знаходить вираження через повтори, тавтологію та використання сугестивного навіювання оповідачем.

ВИСНОВКИ

Сучасний етап лінгвістичних досліджень характеризується антропоцентричністю. Мовознавчий інтерес спрямовано на людину та її буття, а також відношення світу і людини, мови та свідомості. Картина світу – це модель реальності, створена у свідомості, яка вербалізується мовними засобами. Розрізняють мовну та концептуальну картину світу. Мовна картина світу містить ціннісний компонент, який відображає цінності притаманні певній культурі. Мовну та концептуальну картину не можна ототожнювати, оскільки вони різняться за кількістю суб'єктів, ступенем об'єктивності, динамічністю та джерелом формування. Зміни у концептуальній картині світу завжди призводять до відповідних зрушень у мовній картині.

Концепт виступає одиницею концептуальної картини світу. Концепти віддзеркалюють те, як мовці сприймають та розуміють навколишню дійсність. Проте концепти не існують самостійно. Концепт має вписуватись в загальне знання про навколишній світ, але він завжди зумовлений специфікою менталітету мовця та рис його культури. Рівень мовного розвитку культури залежить не тільки від вербальних можливостей мови, а й існування добре розвинутого концептуального світу.

Неможливо запропонувати єдину класифікацію концептів, оскільки вчені розглядають дане лінгвістичне поняття з різних боків. Лінгвістичні типології орієнтуються на різні ознаки: на характер вираження концепту мовними засобами, кількість мовців, а також ділянки дійсності, які вони зображують. Концепти можна розглядати через так звані «ключові слова» кожної культури. До них належать лексичні одиниці, які використовуються мовцями у певній семантичній сфері (наприклад, сфера емоцій) та утворюють цілу фразеологічну групу. Деякі концепти є універсальними, оскільки вони присутні в усіх культурах світу. Прикладами таких концептів є *ПРОСТІР*, *ЗЕМЛЯ*.

Сучасна лінгвістика досліджує простір та відчуття просторових відносин не тільки через мову, а і через когнітивну діяльність людини. Одним із завдань постає визначення ролі простору у процесі пізнання та вербального вираження знань. Три важливі компоненти формують три лексико-семантичних мікрополя. Перша сема 'частина простору, заповнена специфічною формою речовини і зайнята землею' формує мікрополе «ГЕОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР» (англ. *river, mountain*). Друга сема 'сукупність фізичних умов, у яких перебуває живий організм' визначає мікропіле «СЕРЕДОВИЩЕ ПЕРЕБУВАННЯ» (англ. *air, ground*). Третя сема 'положення на поверхні Землі в межах визначеної системи координат' репрезентує мікропіле «ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРОСТІР» (англ. *East, West*).

Домен «ПРИРОДНИЙ ПРОСТІР» вербалізований такими мікросистемами слів-індикаторів. До першої мікросистеми належать концепти *SPACE, PLACE, AREA*. Концепти *LAND* та *WATER* належать до другої мікросистеми слів-індикаторів. До третього рівня належать одиниці, які називають об'єкти земної поверхні чи водного простору (*hill, hollow, valley*). До четвертого рівня відносять слова-індикатори із партитивними відношеннями (*a piece of land, a part of the sea*).

Концепти *ПРОСТІР* та *ЧАС* відносять до загальнолюдських категорій. Вони виступають важливими конститuantами універсальної картини світу, тобто наявні в усіх культурах. Неможливо достеменно з'ясувати, яке із відчуттів першим з'явилося у людини: часу чи простору. Вважається, що ці категорії сформувалися у свідомості людини одночасно. За іншим підходом простір був первинним, а згодом у людини розвинулась здатність орієнтуватися у часі. Виділяють лінійний, крапковий, тривимірний та двовимірний простір. Просторові концепти досліджуються через метафору контейнера. Важливу роль у вербалізації цього концепту відіграють прийменники, що вказують на просторові відношення. Проте ефективними виявляються й інші одиниці, зокрема іменники на позначення різних географічних об'єктів тощо.

Сучасна лінгвістика застосовує когнітивні методи для дослідження концептів. Концептуальний аналіз передбачає, що концепт неможливо проаналізувати виключно аналізом лексичних одиниць. Цей тип дослідження орієнтується на зіставлення трьох аспектів: семантики та прагматики слова, а також етимологічного значення із його реальними значеннями. Концепти треба розглядати у комплексі з досвідом мовців певної культури, а також порівнювати словникове і фактичне значення слова.

Розкрити зміст конкретних концептів допомагають фрейми. Фреймовий аналіз передбачає, що для розуміння одного концепту, необхідно розуміти усю систему. У центрі уваги цього виду дослідження знаходиться слово із всіма його асоціаціями. Виділяють поверхневі синтаксичні фрейми, поверхневі семантичні фрейми, тематичні фрейми та наративні фрейми.

Концепт не має чітко дослідженої структури, проте виділяють ядро та периферію. Концепт групується навколо певного «сильного» центру свідомості – ядра, у якому зосереджуються найбільш актуальні для носіїв мови асоціації. Далі розташовуються проміжні пласти – від конкретних до абстрактних. На самій периферії знаходиться «інтерпретаційне поле». Основу концепту становлять три базових складники: понятійний, образний та ціннісний.

Аналіз макроструктури концепту *LAND* передбачає такі етапи: встановлення ключових імен та інших номінацій досліджуваного концепту, виявлення перцептивних та концептуальних засобів метафоричної репрезентації концепту, дослідження інтерпретаційного змісту концепту; опис поняттєвого, образного та ціннісного складників.

На поняттєвому рівні простір в американських похідних оповідях репрезентується через іменники із узагальненими значеннями (*country, land, place, wilderness, region*). Усвідомлення того, що існує «свій» та «чужий» простір, мальовнича природа та невідомі і тому небезпечні реалії зумовило тлумачення землі крізь кооперативну стратегію «ми» та змагальну стратегію

«вони». Перша стратегія втілює неосяжність фізичного простору, а друга самотність духовного світу.

Освоєна людиною земля деталізується через використання назв географічних об'єктів, наземних орієнтирів, тварин та рослин. Недосліджений людиною світ заповнений надприродними сутностями та дикими тваринами. Американська земля також репрезентується через використання прийменників, які вказують на просторові відношення.

Образи американської землі розкриваються через перцептивні та когнітивні метафори. Перцептивні метафори реалізовані одиницями, які апелюють до кольору, форми, розміру, звучань, температури, тактильних відчуттів, запахів та смаків. Візуальні та звукові образи є найбільш продуктивними і характеризують відмінності у сприйнятті людиною дослідженого і недослідженого простору через репрезентацію землі в термінах категорій «своє» – «чуже». Температурні, дотикові, смакові та нюхові образи виступають допоміжними, оскільки потребують безпосереднього контакту із об'єктами природи.

Когнітивні метафори створюють іншу групу образів. Метафора контейнера *SPACE IS A CONTAINER* передбачає уживання прийменників, що вказують на просторові відношення в середині контейнеру та поза ним. Земля в американській картині світу сприймається через опозицію «своє» – «чуже», яка реалізується за допомогою різних просторових орієнтацій (*UP – DOWN, IN – OUT, FRONT – BACK, NEAR – FAR*). Земля також репрезентується через онтологічні метафори *NATURE IS AN ANIMATE ENTITY, NATURE IS A WILD ANIMAL, WILD ANIMAL IS A HUMAN BEING* та *HUMAN IS A WILD ANIMAL*.

Оцінна складова концепту *LAND* репрезентує американську землю одночасно як цінність та анти-цінність. Цінністю виступають багатства природи, світло, вогонь. Ставлення до природних багатств віддзеркалено через порівняння та за допомогою найвищого ступеня порівняння прикметників.

Іменники *light* та *sunshine* вживаються із прикметниками, які створюють атмосферу комфорту та затишку. Людина тримається світла і намагається бути біля вогнища. Мовці когнітивно наближують усвідомлення «ми» та «вогнище» тому, що вогнище виявляється не тільки основним джерелом тепла, а перетворюється на символ – центр «свого» простору. Слово *fire* завжди уживається із означеним артиклем *the* або присвійними займенниками *my, our*.

Анти-цінності охоплюють ніч, відсутність світла, дикі тварини, представники ворожих соціальних груп. Вночі природні явища загрожують людині та лякають її. Таке сприйняття виражене в оцінних судженнях, часто реалізованих за допомогою епітетів. Ефект страху створюється через когнітивне та вербальне наближення загрози до людини за допомогою відповідних прийменників та прикметників, вжитих у найвищому ступені порівняння. Негативне ставлення до реалій реалізовано також уживанням слів із негативною конотацією.

Реалізацію контрасту між комфортним для життя людини простором та небезпечним середовищем можна прослідкувати на всіх мовних рівнях. На фонетичному рівні ці контрасти актуалізовані через алітерації та звуконаслідування. На лексико-семантичному рівні опозиція цінність-анти-цінність репрезентується порівняннями, епітетами та іншими способами. На синтаксичному рівні опозиція знаходить вираження через повтори і тавтологію (*the wildest of all wild creatures*).

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні актуалізації опозиції ‘свій – чужий’ через інші сегменти концептуальної картини світу, втіленої засобами американського варіанту англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров О. А. Универсальные концепты в когнитивной системе человека. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2010. Выпуск 3 (7). С. 26–29.
2. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка, их личностная и национальная специфика : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.19. Воронеж, 1997. 329 с.
3. Беседина Н. А. Морфологическая репрезентация времени : межвузовская сборка научных трудов 2 ч. / ред. изд. О. Н. Прохоровой. Белгород : БелГУ, 2005. Ч.1. Выпуск 7. С. 22–29.
4. Беспала Л. В., Козлова Т. О. Формування карибської англійськомовної картини світу в умовах лінгвокультурних контактів : монографія. Запоріжжя : СТАТУС, 2018. 308 с.
5. Болдырев Н. Н. Типология концептов и языковая интерпретация. *Международная научная конференция «Новая Россия : традиции и инновации в языке и науке о языке», посвященная юбилею заслуженного деятеля науки РФ, доктора филологических наук, профессора Л. Г. Бабенко*. Москва-Екатеринбург. 28–30 сентября. 2016 г. С. 16–25.
6. Бондарева Л. М. К проблеме интерпретации концепта «пространство» в лингвистике. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. 2015. Выпуск 2. С. 23–30
7. Быкова Д. В. Изучение проблемы описания термина «пространство» в когнитивной лингвистике. *Успехи современной науки и образования*. 2017. Выпуск 5. С. 167–170.

8. Войшвилло Е. К. Понятие как форма мышления. Москва : Издательство МГУ, 1989. 239 с.
9. Волосухина Н. В. К вопросу о трактовке понятий «концепт» и «фрейм» в современной лингвистике. *Университетские чтения : материалы научно-методических чтений ПГЛУ*. 2010. Выпуск 3. С. 41–46.
10. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва : Наука, 1985. 228 с.
11. Воркачев С. Г. Концепт как «зонтиковый термин». *Язык, сознание, коммуникация*. 2003а. Выпуск 24. С. 5–12.
12. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. *Филологические науки*. 2001. Выпуск 1. С. 64–72.
13. Воркачев С. Г. Любовь как лингвокультурный концепт. Москва : Гнозис, 2007. 284 с.
14. Воркачев С. Г. Сопоставительная этносемантика телеономных концептов «любовь» и «счастье» (русско-английские параллели). Волгоград : Перемена, 2003б. 164 с.
15. Гак В. Г. Языковые преобразования. Москва : Языки русской культуры, 1998. 768 с.
16. Гарбера І. В. Функціонування терміну «концепт» у сучасній лінгвістиці. *Вісник Донецького національного університету. Гуманітарні науки*. 2014. Випуск 1–2. С. 65–71.
17. Гачев Г. Д. Национальные образы мира. Москва : Космо-Психо-Логос, 1995. 480 с.
18. Головачова Р. К. Художній концепт як об'єкт наукового дослідження. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Філологія*. 2014. Випуск 1107 (70). С. 45–49.

19. Гофман О. В. К вопросу о методике концептуального анализа. *Всероссийская междисциплинарная школа молодых ученых «Картина мира : язык, философия, наука»*. Томск. 01–03 ноября 2001 г. С. 213–217.
20. Губа Л. В. Роль різних частин мови у репрезентації просторових відносин оповіданнях та казках Германа Гессе. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. 2013. Випуск 23. С. 93–100.
21. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. Москва : Искусство, 1984. 350 с.
22. Єфименко О. Є. Концепт СТЕП в українській мові : словникова, текстова і психолінгвістична парадигма : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2005. 19 с.
23. Забавина Т. С. Языковая картина мира : к определению понятия. *Международный научный журнал «Инновационная наука»*. 2015. Випуск 12. С. 166–167.
24. Заремська І. М. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2011. Випуск 7. С. 396–402.
25. Ивашкевич И. Н. К вопросу о границах и строении категории «природные пространства». *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2009. Випуск 4 (021). С. 43–52.
26. Ивашкевич И. Н. О языковой репрезентации пространственных концептов (на материале английских имен существительных). *Вестник РУДН. Серия Лингвистика*. 2010. Випуск 3. С. 61–68.
27. Карасик В. И., Стерин И. А. Антология концептов. Волгоград : Парадигма, 2005. 352 с.
28. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.

29. Караулов Ю. Н., Филиппович Ю. Н. Лингвокультурное сознание русской языковой личности : моделирование состояния и функционирования. Москва : Азбуковник, 2009. 336 с.
30. Катермина В. В. Языковая картина мира как способ изучения действительности. *Перевод и сопоставительная лингвистика*. 2015. Выпуск 11. С. 80–83.
31. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке. Москва : Наука, 1990. 108 с.
32. Корнева В. В. Лингвистика на просторах пространства (обзор публикаций последних лет). *Вестник ВГУ. Лингвистика и культурная коммуникация*. 2006. Выпуск 1. С. 154–164.
33. Кубрякова Е. С. О соотношении языка и действительности и связи этой проблемы с трактовкой понятия знания. *Когнитивные исследования языка*. 2008. Выпуск 3. С. 11–25.
34. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке : части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в осознании мира. Москва : Язык славянской культуры, 2004. 555 с.
35. Лашук О. М. Концепт як феномен когнітивної лінгвістики. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2011. Випуск 19. С. 64–72.
36. Лотман Ю. М. В школе поэтического слова : Пушкин. Лермонтов. Гоголь. Москва : Просвещение, 1988. 352 с.
37. Лыткина О. И. Типы картин мира в репрезентации концепта. *Лингвистика. Когнитивная лингвистика*. 2010. Выпуск 4. С. 64–67.
38. Ляпин С. Х. Концептология: к становлению подхода. *Концепты. Научные труды Центроконцепта*. 1997. Выпуск 1. С. 11–35.
39. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику : учеб. пособие. Москва : Флинта : Наука, 2007. 296 с.
40. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учебное пособие. Минск : ТетраСистемс, 2004. 256 с.

41. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студентов высших учебных заведений. Москва : Академия, 2001. 183 с.
42. Мунтян Л. В. Концептуальний аналіз та методи дослідження вербалізованих концептів. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2013. Випуск 33. С. 103–105.
43. Никонова Ж. В. Фреймовый анализ как метод лингвистического описания вербальных структур. *Вестник ТГУ*. 2007. Випуск 6 (50). С. 229–234.
44. Никонова Ж. В. Фреймовый анализ как метод описания речевых актов. *Вестник Вятского государственного университета*. 2008. Випуск 4. С. 283–286.
45. Нікульшина Т. М. Онтологічний час і простір (на матеріалі англійських та українських народних казок). *Записки з романо-германської філології*. 2014. Випуск 2 (33). С. 84–93.
46. Огар А. О. Суперечливі аспекти поняття «концепт». *Проблеми гуманітарних наук. Філологія*. 2013. Випуск 32. С. 242–252.
47. Павилёнис Р. И. Проблема смысла : современный логико-философский анализ языка. Москва : Мысль, 1983. 286 с.
48. Пименова М. В. Коды культуры и проблема классификации концептов. *Язык. Текст. Дискурс : Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК*. 2007. Випуск 5. С. 79–86.
49. Погорский Э. К. Картины мира. *Знание. Понимание. Умение*. 2012. Випуск 4. С. 322–323.
50. Полюжин М. М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Випуск 4. С.214–224.
51. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. Москва : АСТ : Восток-Запад. 2007. 315 с.
52. Прохоров Е. Ю. В поисках концепта. Москва : Флинта, 2009. 176 с.

53. Рыжжина А. А. О методах анализа концепта. *Вестник ОГУ*. 2014. Выпуск 111(172). С. 117–120.
54. Самигулина Ф. Г. Языковая и концептуальная картины мира : коммуникативный аспект. *Вестник Российского университета дружбы народов. Вопросы образования : языки и специальность*. 2010. Выпуск 3. С. 82–86.
55. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрямки та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
56. Серебряников Б. А., Кубрякова Е. С., Постовалова В. И. Роль человеческого фактора в языке. Москва : Наука, 1988. 216 с.
57. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2004. 323 с.
58. Смирнова О. М. К вопросу о методологии описания концептов. Филология. *Искусствоведение. Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2009. Выпуск 3. С. 247–253.
59. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Школа «Языки русской культуры», 1997. 824 с.
60. Топорова Т. В. Семантическая структура древнегерманской модели мира. Москва : Радикс, 1994. 191 с.
61. Туленинова Л. В. К проблеме классификации концептов. *Сервер Петрозаводского университета*. 2013. Выпуск 9. С. 97–101.
62. Фрасинюк Н. І. Типологія концептів як одиниць когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2012. Випуск 30. С. 335–338.
63. Фрумкина Р. М. Концепт : попытка эпистемологического анализа термина. *Язык и наука конца XX века : Сб. статей*. 1995. Выпуск 4. С. 80–117.
64. Хайруллина Д. Д. К вопросу о типологии концептов. *Грамота*. 2010. Выпуск 1(5). С. 218–220.

65. Хоружая Ю. Н. Система пространственных предлогов немецкого языка (концептуальный подход). *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2019. Выпуск 2. С. 67–71.
66. Чжан И. Концепт «земля» в китайской и русской картинах мира. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2015. Выпуск 11 (53). С. 209–212.
67. Чижова М. Е. Языковая картина мира как одно из основных понятий в современной когнитивной лингвистике. *Известия Саратовского университета. Серия Филология. Журналистика*. 2011. Выпуск 4. С. 3–6.
68. Шарикова Л. А., Беляков А. А., Зелякова Т. В. Понятие «картина мира» в современной лингвистике. *Вестник Кузбасского государственного технического университета*. 2006. С. 164–167.
69. Южакова О. І. Концепт як головна одиниця когнітивної лінгвістики в аналізі терміносистем (на матеріалі термінології холодильної техніки). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. Випуск 675. С. 57–64.
70. Языковая личность : проблемы когнициии и коммуникации. Сб. науч. тр. / Под ред. Н. А. Красавского. Волгоград : Колледж, 2001. 365 с.
71. Янмурзина Р. Р. Методы исследования лингвокультурологических концептов. *Вестник Башкирского университета*. 2012. Выпуск 3 (1). С. 1505–1506.
72. Abdikalyka K. S., Otarbekova Z. K., Kaidarova D. K. Concept as the Main Research Object of Cognitive Linguistics. *International Journal of Environmental & Science Education*. 2016. Volume 11/10. P. 3167–3178.
73. Benesch K., Schmidt K. Space in America : Theory, History, Culture. Amsterdam : Rodopi. 2005. 588 p.
74. Croft W. Cognitive Linguistics. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 356 p.

75. Ferraro F., Durmel B. V. A Unified Bayesian Model of Scripts, Frames and Language. *Thirtieth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. Phoenix. February 12 – 17. 2016. P.104–116.
76. Fillmore C. J. Frames Approach to Semantic. *The Oxford handbook of linguistic analysis*. 2009. Volume 1. P. 313–340.
77. Franklin W., Steiner M. C. Mapping American Culture. Iowa City : University of Iowa Press. 1992. 300 p.
78. Imre A. Space in Cognitive Linguistics. *Acta Universitatis Spientiae*. 2012. Volume 4, 2. P. 247–260.
79. Glock H.-J. Concepts : what they are and what they are good for. *Workshop: Concepts and Categorization in Linguistics, Cognitive Science and Philosophy. German Research Foundation Conference*. Dusseldorf. May 15 – 16. 2016. P. 9–11.
80. Koliadenko O. O. Term Frame in Linguistics. *Terminolohichnyi visnyk*. 2013. Volume 2 (1). P. 139–144.
81. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. London : The University of Chicago Press, 2003. 276 p.
82. Lehmanni C. Linguistics Concepts and Categories in Language Description and Comparison. *Typology, Acquisition, Grammaticalization Studies. Convegno internazionale per festeggiare il trentennio di vita del Dottorato in Linguistica di Pavia*. Pavia. October 14 – 15. 2016. P. 1–21.
83. Minsky M. Frame theory. *Thinking: Reasings in Cognitive Science*. Cambridge : Cambridge University Press. 1977. P. 355 – 376.
84. Nemickiene Z. Concept in Modern Linguistics : the Components of the Concept Good. *Filologija*. 2011. Volume 16. P. 26–36.
85. Novosadska O. B. The concept of Frame and the Framing Process. Science and Education a New Dimension. *Philology*. 2018. Volume 6 (43). P. 38– 41.
86. Petruck M. R. L. Frame Semantics. *Frames, corpora, and knowledge representation*. 2008. Volume 1. P. 43-51.

87. Puppe F. *Systematic Introduction to Expert Systems: Knowledge Representations and Problem-Solving Methods*. Berlin : Springer-Verlag, 1993. 351 p.
88. Solonchak T., Pesina S. Concept and its Structure. *Second Global Conference of Linguistics and Foreign Language Teaching LINELT-2014*. Dubai. December 11 – 13. 2014. P. 587–590.
89. Talmy L. *Ten Lectures on Cognitive Semantics*. Boston : Foreign Language Teaching and Research Press. 2018. 464 p.
90. Thagard P. Frames, Knowledge, and Inference. *Synthese*. 1984. Volume 61. P. 233–259.
91. Thoene M. *Toward Diversity and Emancipation : (Re-) Narrating Space in the Contemporary American Novel*. Verlag, Bielefeld : Letter. 2015. 354 p.
92. Ungerer F., Schmid H.-J. *An Introduction to Cognitive Linguistics*. New York : Routledge, 2013. 383 p.
93. Uson R. M., Alvarez A. S., Serval S. P. *Current Trends in Linguistic Theory*. Madrid : Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2011. 316 p.
94. Veremchuk E. O. Synergetic character of English lexico-semantic field SPACE. *Sciences of Europe*. 2017. Volume 3(12). P. 55-59.
95. Wierzbicka A. *Lexicography and Conceptual Analysis*. Ann Arbor : Karoma Publishers, Inc., 1985. 368 p.
96. Wierzbicka A. *Understanding Cultures Through Their Key Worlds*. New York : Oxford University Press, 1997. 317 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

97. Краткий словарь когнитивных терминов [сост. Е. Кубрякова и др.]. Москва : Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. 197 с.

98. Webster`s Dictionary of English Language. Springfield : Merriam-Webster Inc., 1989. 978 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

99. The Boy Scouts Book of American Campfire Stories / Ed. by F. K. Mathews. New York : Appleton-Century, 1933. URL : <http://www.gutenberg.org/files/26475/26475-h/26475-h.htm>. (дата звернення: 22.09.2018)

SUMMARY

The present paper is dedicated to the analysis of such a topical problem as the representation of the concept of *LAND* in American worldview.

The object of the work can be defined as the concept of *LAND* in American worldview.

The main aim of the paper consists in defining the peculiarities of verbalization of the concept of *LAND* in American worldview on the notional, figurative and evaluation level based on American Campfire Stories. It determined the accomplishment of such objectives as:

- profound analysis and systematization of the theoretical foundations of the notions of “worldview” and “concept”;

- investigating the ways and linguistic means that represent the concept of *LAND* in American worldview on notional, figurative and evaluation level based on American Campfire Stories.

Land in American culture is cognized through two different attitudes that are traced on notional, figurative and evaluation level of the studied concept. On the one hand, land is represented as the familiar place that has already been explored and conquered. On the other hand, it is treated as unfamiliar and hostile place that frightens people. Such conceptualization reveals social practices and experience that lead community to consolidation, cultivation of patriotism, endurance and ability to survive, feeling of social belonging and pride.

The scientific novelty of the presented research lies in the investigation of the ways the Americans cognize land as well as the peculiarities of representation of the concept of *LAND* through the language means from the point of view of cognitive linguistics.

Key-words: *campfire story, American variety of English, folktale, worldview, concept of LAND*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Корнюшина Наталія Станіславівна, студентка 2 курсу, форми навчання денної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма мова і література (англійська), адреса електронної пошти rubenlorenco@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Репрезентація концепту *LAND* в американських похідних оповідях» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____